

סוציולוגיה

תוכנית לימודים

ליחידות הבחירה בחטיבה העליונה לבית הספר היהודי הכללי והדתי
ולבית הספר הערבי והדרוזי

אלול, תשע"ט, ספטמבר 2019

חברי ועדה:

פרופ' אורלי בנימין, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה אוניברסיטת בר אילן, יו"ר הועדה
גב' דניאלה פרידמן, מפמ"ר מדעי החברה
גב' ורדה אשכנזי, ממונה תכניות לימודים באגף חברה ורוח, המזכירות הפדגוגית
גב' נינה בן אהרון, ממונה תכניות לימודים באגף חברה ורוח, המזכירות הפדגוגית
גב' אתי אברמוביץ', מדריכה ארצית במדעי החברה, סוציולוגיה ומתודולוגיה
פרופ' סילביה ביז'אווי, מכללה אקדמית, רמת גן
פרופ' אדריאנה קמפ, יושבת ראש המחלקה לסוציולוגיה אוניברסיטת תל אביב
פרופ' מרים ביליג, אוניברסיטת אריאל
ד"ר רות כהן תלמי, המכון להגירה ושילוב חברתי במרכז האקדמי רופין ואוניברסיטת תל אביב
ד"ר רקפת ארליך רון, בית ברל
ד"ר מרי תותרי ז"ל, מכללת אורנים
מר אחמד חמזה, מדריך ארצי סוציולוגיה בחברה הערבית
גב' יהודית קלנר, מדריכה ארצית במדעי החברה
גב' אתי נוי שמעוני, מדריכה ארצית בפסיכולוגיה ומדריכת מדעי חברה מחוז דרום
גב' חנה רודיטי, מדריכה ארצית לסוציולוגיה 2000-2009

תוכן העניינים

1. רציונל התוכנית
2. מטרות העל
3. אוכלוסיית היעד
4. ערכים בתוכנית הלימודים בסוציולוגיה
5. אסטרטגיות חשיבה ומיומנויות
6. מבנה התוכנית ונושאי הלימוד
7. העקרונות הפדגוגים של התוכנית
8. נושאי הרחבה והעמקה
9. רגישויות ואתיקה בהוראת הסוציולוגיה
10. הוראה למידה והערכה
11. פירוט ומיפוי נושאי התוכנית

משרד החינוך

מזכירות הפדגוגית

אגף חברה ורוח

הפיקוח על הוראת מדעי החברה

א. רציונל תוכנית הלימודים החדשה בסוציולוגיה

הסוציולוגיה היא אחד מתחומי הדעת הנלמדים במסגרת מדעי החברה. הסוציולוגיה היא רחבת היקף, ועוסקת בתאוריה ובאיסוף נתונים הנוגעים לכל תחומי ההתנהגות האנושית בחברה. החיים החברתיים נבחנים בסוציולוגיה כמרקם של מערכות יחסים שמתקיימים בהם יחסי הסכמה ו/או הפעלת כוח, בכל הרמות: בין יחידים לחבריהם, למשפחה, לקהילה ו/או למוסדות החברתיים שבהם הם משתתפים; בין ארגונים, בין כוחות חברתיים ובייחוד בין המדינה, השוק הכלכלי והחברה האזרחית.

בעוד כל אחד ואחת חווים את עולמם כייחודי ואת עצמם כבוחרים את נתיבי חייהם, הסוציולוגים חוקרים את המשותף בחוויית הייחודיות בזמן ובמרחב נתונים.

הסוציולוגים מבחינים בין המרכיבים המבניים, הקשורים יותר של החיים החברתיים (כגון מדינה, כלכלה, משפט) לבין מרכיבי התרבות ומרכיבי הפעולה האנושית ומנסים להבין כיצד אנשים מכוונים את מהלך חייהם נוכח הזדמנויות ו/או חסמים. סוציולוגים מתבוננים ביחידים כמתפתחים בתוך מערכות היחסים שלהם ומתוך משא ומתן מתמיד עם השפה, הציפיות, ההערכה החברתית והגינוי החברתי השולטים בזמן ובמרחב שבו הם חיים. סוציולוגים שואלים באילו תנאים יכולים יחידים, קבוצות וקהילות לפעול לשינוי מעמדם או יוקרתם החברתית, ואילו משאבים חומריים, תרבותיים, פוליטיים, רגשיים וחברתיים עוזרים להם בכך. כחלק מעיסוקה במתחים בין שימור לבין שינוי בחיים החברתיים, בין תמיכה חברתית ורשתות לבין סיכונים ואליםמות, הסוציולוגיה מדגישה את הפעולה האנושית כבעלת יכולת להצטרף לכוחות חברתיים ולתרום לשינוי אופני הפעולה של מדיניות חברתית. תלמידים אשר ירכשו כלים אלה ידעו לזהות את ההזדמנויות ואת החסמים ולתרום לשינוי.

האפשרות לענות על השאלות שסוציולוגים מעלים תלויה במחקר שיטתי ובתוצאות מחקרים סטטיסטיים, היסטוריים, מבוססי ראיונות, ומבוססי תצפיות המתקיימים במרחבים ספציפיים, ועל כן הסוציולוגיה מקדישה תשומת לב רבה להשוואות בין מיקומים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים מובחנים ולאיתור ואפיון מגמות המשכיות ושינוי על פני זמן.

חוקרים רבים ברחבי העולם מציגים כיום ממצאי מחקרים ביחס לתהליכים החברתיים המארגנים את החיים במגוון שדות מחקר, כגון: סוציולוגיה פוליטית, כלכלית, ארגונים ועבודה, החברה והמשפט, החברה והצבא, משפחות ויחסים זוגיים, רגשות גוף וזהות, מיניות, אתניות, תרבות וזיכרון קולקטיבי. תוכנית הלימודים הנוכחית מתמקדת בארבעה נושאים שנבחרו מתוך מגוון זה על שום הרלוונטיות שלהם לתלמידי התיכון מהמיקרו למקרו: תרבות נעורים וצריכה, חיים משפחתיים – מגוון ושינוי,

עולם עבודה וארגונים וגלובליזציה – עולם קטן ומרושת. כל אחד מהתחומים מאורגן סביב שני צירים: זהות ואי-שוויון חברתי. שני צירים אלה מאפשרים למורים לחזק ולהעמיק את תחושת הרלוונטיות של החומר הנלמד לחיי היומיום של התלמידים.

העולם הסוציולוגי הוא עולם של ויכוחים שעוסקים בשאלה מיהם היכולים להיחשב ל'יודעים' ביחס למציאות החברתית? בנוסף מתווכחים הסוציולוגים גם לגבי השאלה איך הם יודעים? המשתתפים במצבים חברתיים מחזיקים בידע רב, והסוציולוגיה קשובה לידע הנאסף במיקומים חברתיים ותרבותיים שונים. שיטות המחקר השונות מכוונות לאיסוף הידע הזה, ללמידה מתוכו ולהבנתו בתוך ההקשר החברתי, ההיסטורי, הפוליטי והכלכלי. תאוריות סוציולוגיות מנחות את איסוף הידע והניסוח שלו כתובנות על החיים החברתיים. התובנות מתנסחות באמצעות מערכי טיעונים העוסקים הן בקשר בין השחקנים השונים בכל אחת מן הרמות של ההווה החברתית – הזהותית, הבין-אישית, המשפחתית, הקהילתית והמוסדית – והן בקשרים בין הרמות.

מאז נכתבה תכנית הלימודים האחרונה בסוציולוגיה (1999) חלו שינויים וחידושים במדיניות משרד החינוך ובתחום הדעת – במגוון של תאוריות חדשות ותחומי מחקר שנצברו בסוציולוגיה, והם שהובילו לצורך בכתיבת תכנית לימודים עדכנית.

בבסיס התכנית עומד החזון של הקניית כלים לתלמידים לפיתוח נקודת מבט ביקורתית שתאפשר להם להשתתף בדיונים על מהותם של החיים החברתיים ולקחת חלק במחקר לגביהם ובעשייה החברתית והאזרחית.

בפיתוח תכנית הלימודים מודגשים השילוב והזיקה בין הלימודים העיוניים, התאורטיים לבין היישום המעשי מתוך השאיפה להעמיק את הלמידה ולהופכה למשמעותית בעבור הלומד. התכנים משקפים את המחשבה הסוציולוגית העכשווית, משלבים תאוריות עדכניות ומושגים רלוונטיים לניתוח עולם מרושת ודינמי.

התכנית מבוססת על הדגשת המשותף לכל מרכיבי החברה הישראלית, על ההכרה בייחודן של התרבויות המגוונות בחברה הישראלית, וכן על התרבות הגלובלית.

ב. מטרות העל

1. היכרות עם הסוציולוגיה כגוף ידע אקדמי.
2. הבנה כי לתופעות חברתיות יש עוגן מדעי תקף.

3. היכרות עם תאוריות ומושגים סוציולוגיים ופיתוח היכולת להשתמש בהם באירועים בחיי היום יומיים ולהבין אותם.
4. פיתוח של חשיבה ביקורתית המעודדת בחינת סיטואציות חברתיות ממגוון נקודות מבט.
5. הכרה בייחודן של מגוון תרבויות וקבוצות ופיתוח סובלנות למגוון זה, וכיבוד האחר והשונה במרחב של החברה הישראלית.
6. הפנמת ערכי השוויון, הכרה בשונות התרבותית וכבוד כלפי האחר
7. הקניית כלים למעורבות אזרחית ותרומה לחברה ולהעצמת יכולתם של התלמידים להתמודד עם האתגרים הצפויים להם בחברה הישראלית ובעולם.

ג. אוכלוסיית היעד

תכנית זו מיועדת לתלמידי תיכון (י'-י"ב) הלומדים את מקצוע הסוציולוגיה כחלק ממקצוע מדעי החברה בכל המגזרים: החינוך היהודי הכללי והדתי, החינוך הערבי והחינוך הבדואי והדרוזי.

ד. ערכים בתוכנית הלימודים בסוציולוגיה

תחומי העיסוק של מדעי החברה בכלל ושל הסוציולוגיה בפרט מזמנים באופן טבעי עיסוק בסוגיית הערכים. למורה למדעי החברה יש תפקיד חשוב בחשיפת התלמידים לערכים המועלים תוך כדי עיסוק בדילמות השונות ובמתן הזדמנויות לבחינתן של עמדות ערכיות שונות ולדיון בהן, במטרה לאפשר לתלמידים לרכוש כלים לשיקול דעת ערכי. לכן, בצד הקניית ערכים, על החינוך להתמקד בהעמדתם של הערכים לבדיקה ולדיון.

בעוד הכול שותפים לתפיסה כי חשוב להתפתח כאנשים ערכיים המחויבים להתנהלות מוסרית, האתגר המרכזי הוא חקר ההסכמה לעומת אי-ההסכמה ביחס לערכים. במצבים של אי-ההסכמה ערכית בולט הפער בין ההתנהגות המוצהרת כהתנהגות הרצויה לבין ההתנהגות שהתלמידים עדים לה בחיי החברה הלכה למעשה. פער זה גורם לתופעות כגון: ציניות, זלזול, הסתגרות ונסיגה מהחברה וממייסדיה. בהקשר זה לחינוך לערכים בסיסיים, ההכרחיים לסדר הדמוקרטי, כגון ערכי השוויון, הכלת השונה וסובלנות כלפי דעות שונות יש מקום חשוב בתוכנית, וזאת במטרה לעודד השתתפות אזרחית בחברה פעילה הפועלת, בין היתר, לתיקון חברתי.

מטבע הדברים, הדיון הערכי מחזק פתיחות, יכולת הקשבה, יחסי גומלין ואמפתיה בין התלמידים לבין עצמם ובינם לבין המורה, ומעודד סקרנות והנעה ללמידה. בד בבד, במהלך זה נחשפים התלמידים לחלופות שונות, בוחנים אותן תוך בדיקת התוצאות השונות והשפעתן. בתהליך זה נדרש התלמיד להקשבה והתבוננות פנימית באשר לערכים בהם הוא דוגל. התבוננות זו תורמת לעיצוב זהותם של המתבגרים, לפיתוח מודעותם כלפי עצמם וכלפי הסביבה ומעודדת לפעילות ומעורבות חברתית.

ה. אסטרטגיות חשיבה ומיומנויות

- שאילת שאלות – ניסוח שאלות העוסקת בסוגיות ובדילמות המצריכות חקר ובירור.
- ניתוח של טקסטים והבנתם בזיקה לנושאי התוכנית.
- שיח טיעוני – העלאת טיעון והצגת נימוק מסוג הסבר או נימוק מסוג ראיה להוכחתו או להפרכתו בעל פה ובכתב.
- מיון – מושגים/תופעות חברתיות על-פי קריטריונים.
- השוואה – הגדרת תבחינים להשוואה בין תאוריות ומושגים.
- הסקת מסקנות – מבוססות ומנומקות (מנתונים סטטיסטיים ואיכותניים).
- מיזוג מידע – יצירת משמעות חדשה על בסיס משמעויות מוכרות.
- ניתוח תופעות בהקשרן החברתי.
- עבודה בצוות – השתתפות פעילה בדיון, שמירה על כללי שיח תרבותיים. למידת מערכת אפקטיבית לתקשורת ופתרון קונפליקטים.

ו. מבנה התוכנית ונושאי הלימוד

תכנית הלימודים בסוציולוגיה מהווה שתי יחידות לימוד מתוך מקצוע מדעי החברה הנלמד בהיקף של חמש יחידות לימוד. בנוסף לשתי היחידות בסוציולוגיה התלמידים נדרשים להשלים לימוד של שתי יחידות נוספות מאחד מתחומי מדעי החברה (פסיכולוגיה, כלכלה, מדעי המדינה), ולכתוב עבודת חקר. התוכנית מציעה ארבעה נושאים – מומלץ ורצוי לפתוח ביחידה הראשונה המקנה מונחי יסוד. יתר הנושאים יילמדו בסדר המועדף על פי שיקול דעתו של המורה.

התכנית מורכבת מארבעה נושאים:

- תרבות נעורים וצריכה
- חיים משפחתיים – מגוון ושינוי
- גלובליזציה – סוציולוגיה של עולם קטן ומרושת
- עולם העבודה וארגונים

היקף שעות הלימוד:

התוכנית מהווה 2 יחידות (180 שעות) לימוד מתוך 5 יחידות בהיקף של 450 שעות ומקנה 5 יח"ל לבגרות במדעי החברה.

שתי היחידות יכולות להיות מוערכות כמקצוע בהיבחנות חיצוניות או כמקצוע בהערכה פנימית. כמקצוע בהיבחנות חיצוניות ייבחנו התלמידים בבחינת הבגרות על נושאי החובה ואילו נושאי ההרחבה וההעמקה יוערכו במסגרת חלופות בהערכת הישגים.

ז. העקרונות הפדגוגים של התוכנית

צירים מארגנים: זהות, אי-שוויון.

רלוונטיות: הסוגיות והדילמות נבחרו על פי מידת הרלוונטיות לעולמם של התלמידים.

בחירה: בכל יחידה יוצגו נושאים לבחירה.

דינמיות: תכנית הלימודים מעודדת עיסוק בסוגיות אקטואליות ובדילמות בעלות ערך לפרט ולחברה.

למידה משמעותית: התמודדות עם דילמות ערכיות, התנסויות חוייתיות באיסוף נתונים בזיקה לחומרים התאורטיים.

רציפות למידה: תכנית הלימודים פותחת בנושא הקרוב לעולם התלמידים – גיל הנעורים, ומסתיימת בסוגיה הקשורה לחיי התלמידים בטווח הרחוק – עולם העבודה.

למורים שמורה האוטונומיה בקביעת הרצף בין היחידות זוגיות ומשפחות, ארגונים ועולם העבודה וגלובליזציה.

ערכים: נושאי הלימוד מפגישים את התלמידים עם דילמות החושפות עימותים ערכיים ומאפשרות לתלמידים ליהנות מהתדיינות ערכית בעודם מגבשים את תפיסת עולמם לגבי הסוגיות הנדונות.

פיתוח חשיבה ביקורתית ויצירתית: שימוש באסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה.

ת. נושאי חובה, והעמקה

בתוכנית כלולים 4 נושאים

נושאי החובה: 130 ש"ש

❖ תרבות נעורים וצריכה: 36 שעות

❖ גלובליזציה עולם קטן ומרושת: 61 שעות

❖ עולם העבודה וארגונים: 33 שעות (הנושאים מסומנים בתכנית)

נושא הרחבה והעמקה: 50 ש"ש

❖ חיים משפחתיים: מגוון ושינוי: 33 שעות¹

❖ עולם עבודה וארגונים: 17 שעות (הנושאים מסומנים בתכנית)

מאמרי החובה הם המאמרים אשר נמצאים ב 5 טורים הראשונים בטבלאות להלן.

מאמרים הנמצאים בהצעות דידקטיות מיועדים להעשרה בלבד. אם בהצעות דידקטיות אם נמצאים מאמרים שנמצאים גם בטורים האחרים המאמרים יהיו חובה.

¹ בתי ספר בחינוך הממלכתי דתי יוכלו לשנות ולהתאים חלקים מנושא זה בהלימה לרוח בית ספרם. כל שינוי יעשה שימוש בשפה ובתאוריה הסוציולוגית ויבוצע בתיאום עם צוות ההדרכה המחוזי

ט. רגישויות ואתיקה בהוראת הסוציולוגיה

הסוציולוגיה עוסקת בניתוח התנהגותם של בני האדם בהקשרה המבני והתרבותי. הוראת תחום דעת זה מזמנת לנו מצבים שבהם הנושא הנלמד מעורר רגישויות אצל הלומדים.

עיסוק בנושאים רגישים מעורר חשש מהתעוררות קונפליקטים. בעוד לימוד הסוציולוגיה מחייב העלאת דימויים רווחים, דעות קדומות וסטראוטיפים לצורך ניתוחם, קיימת סכנה כי הנכחתם תגרור שימוש בהם לצורך הגחכה ותיג. זאת משום שבתהליך למידת חומר חדש קיימת נטייה של הלומדים לנסות לזהות וליישם את התכנים על עצמם ועל זולתם. לפיכך קיים חשש כי בני נוער יעשו שימוש פשטני ורדוד בחומר הנלמד, ויישמו ללא בקרה את העקרונות הנלמדים. מצב זה מחייב את המורה להפעיל שיקולי דעת בתהליך הוראת הנושא כמפורט להלן:

- ❖ מומלץ כי המורה ייצור חוזה עם תלמידיו. על החוזה להבליט את האחריות המוסרית של כל תלמיד ותלמידה לרווחה ולתחושת הביטחון והמוגנות של חבריהם לכיתה. בין העקרונות שינוסחו כדאי להקפיד על יצירת הבעה חופשית של דעות – קיום דיאלוג פתוח ללא חשש מתגמול או מתגובה שלילית מצד התלמידים. כמו כן אין לאלץ תלמיד לדבר או להשתתף אלא אם כן התנדב.
- ❖ על המורה להתמקד בתחום הקוגניטיבי, האינטלקטואלי ולא בתחום הרגשי, בייחוד כאשר מועלות דוגמאות אישיות רגישות במהלך השיעור. כדי להשיג זאת המורה ילמד את הגישות, המושגים והמחקרים העומדים בבסיס תכנית הלימודים תוך שימוש בשיטות הוראה מגוונות (כגון משחק תפקידים, סימולציה ועוד). השיח בכיתה ייעשה לאחר רכישת הידע התאורטי. המורים יפעילו שיקול דעת לגבי מקרים בהם יש לדעתם מקום להפנות לגורם מקצועי בנושא.
- ❖ על המורה לסוציולוגיה לעיין בחוזר מנכ"ל תשע"ז/4^[1] ולפעול על פי הנחיות משרד החינוך בנוגע לשיח החינוכי על נושאים השנויים במחלוקת.

י. דרכי הוראה, למידה והערכה

יישום תכנית הלימודים כהלכה מותנה במידה משמעותית בדרכי ההוראה ובהערכה. דרכי ההוראה נגזרות הן ממבנה הדעת, הן משיטות החקר המקובלות במחקר האקדמי והן מן הצורך לנקוט אסטרטגיות מגוונות ההולמות את המטרות השונות של התכנית ואת השונות בין התלמידים. על כן מומלץ לנקוט שיטות הוראה רבות ומגוונות ועל המורים להתאים את דרכי ההוראה והלמידה הן לרמת התלמידים (גיל, כישורים, יכולות אינטלקטואליות) והן לנושאים הנלמדים. זאת, מתוך הבנה כי לנושאים שונים ולתלמידים שונים מתאימות דרכי הוראה שונות. לשם טיפוח כושר הערכה, שיפוט ודיון בשאלות ערכיות, מתאימה המסגרת הקבוצתית או הכיתתית יותר משיטת הלימוד האינדיווידואלית. תפקיד המורים בתהליך ההוראה-למידה להנחות את תלמידיהם ולא להיות להם למקור ידע-הוראה-למידה.

- שיג ושיח – דיבייט (בעברית - מַעֲמָת). מעודד הקשבה, חשיבה סדורה, התמודדות עקבית עם טיעונים נגדיים, קבלת עמדות שונות, פתיחות לאפשרות לשינוי עמדה ושימוש מושכל בשפה.
- למידת עמיתים – כלי בעל עוצמה רבה וגוונים רבים, המעניק תחושת נראות, חווית הצלחה ומשמעות. בלמידת עמיתים כל חבר בקבוצה הוא לומד, חוקר, משתתף ומלמד גם יחד, ומכאן שהוא מצויד בכבוד ובאכפתיות כלפי זולתו בקבוצה. דוגמה מובהקת וטובה לכך הוא הכלי של לימוד בחברותא.
- פדגוגיה דיגיטלית – הפדגוגיה הדיגיטלית נובעת מהמפגש בין התהליכים בעולם החינוך לבין התהליכים בעולם הטכנולוגי, מפגש היוצר הזדמנויות חדשות בסביבה הלימודית. הפדגוגיה הדיגיטלית מאפשרת חשיפה של הלומדים לרעיונות קונסטרוקטיביסטיים וללמידה התנסותית, מזמנת עבודה אוטונומית, גישה ללמידה במרחבים מגוונים, יצירתיות, עניין ושיפור הקשב ולימוד המותאם לכל תלמיד בהתאם לעניין שלו ולרמתו. היא מאפשרת לפנות זמן בכיתה ללמידה מעמיקה, לדיונים ולמרחב הקשבה לאחר. שימוש מושכל במיומנויות המאה ה-21 כגון: בניית שאלון בגוגלפורמס, לצורך ביצוע סקרים אודות תרבות הפנאי של בני הנוער, עבודת בני נוער ועוד.
- למידה באמצעות תהליכי חקר/עבודת חקר/למידת חקר/למידה מבוססת פרויקטים – תהליכי החקר נתמכים בהנעה פנימית, כתיבת נייר עמדה, המעודדים הרחבת תחומי דעת, עצמאות בחיפוש מידע וחיבורו לתוצר כתוב או חזותי, יצירתיות וביטחון עצמי בעמידה בפני קהל והם מספקים חוויית הנאה והצלחה ובעיקר תורמים ללמידה משמעותית ועמוקה של תכנים ושל מיומנויות כאחד. דיונים בערכים – מזמנים עיסוק בחינוך ערכי באמצעות חילוף והבלטה שלהם, דבר המאפשר הגעה לדיון עמוק שגבולותיו רחבים הרבה יותר מאלה של הידע העיוני של תחום הדעת.

- צפייה בסרטים – צפייה מודרכת בסרטים ובאמצעי תקשורת ויזואליים מזמנת דיון ושיח לימודי ביקורתי שבו הלומדים מגיבים, מנתחים את המידע שעל גבי המרקע, מתייחסים למסרים המובעים בו ומפעילים מיומנויות שיפוט והערכה על הסוגיות שהעלו בסרט
- הערכה דוגמאות להערכה חלופית יכולות להיות: מטלת ביצוע, משחק לימודי, סיור לימודי, קומיקס, צפייה בסרט, נייר עמדה, כרזה לימודית, תצפית, ניתוח נתונים סטטיסטים. הרחבה לגבי כלים ראו במסמך חלופות הוראה מדעי החברה תשע"ד.

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Hevra/MeShulchanoShelHamafmar/HodaotVeidkunim/

את מסמך מטלת הביצוע דוגמאות ניתן לראות בקישור: [מטלות ביצוע בהוראת מדעי החברה](#)

הערכה:

בהתאם לרפורמת הלמידה המשמעותית נושאי הלימוד בתוכנית חולקו כך: 70% נושאי היבחנות חיצוניים ו-30% נושאי הערכה חלופית. בשל אופיים הייחודי של מקצועות מדעי החברה ניתן ללמד ולהעריך את תלמידי מדעי החברה בכלל והסוציולוגיה בפרט, כמקצוע בהערכה חיצונית או פנימית.

כמקצוע בהערכה חיצונית:

70% מחומר הלימוד יוערך באמצעות אירוע הבחנות חיצוני (בחינת בגרות)

30% מחומר הלימוד יוערך בהערכה חלופית. קישור לחוברת הערכה חלופית המופיע באתר מפמ"ר מדעי החברה: הערכה חלופית בהוראת מדעי החברה

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Hevra/MeShulchanoShelHamafmar/HodaotVeidkunim/

כמקצוע בהערכה פנימית: כל נושאי הלימוד יוערכו בהערכה פנימית הכוללת מבדקים, התנסויות כיתתיות ומטלות ביצוע.

^[1] <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/9/9-2/HoraotKeva/K-2016-4-2-9-2-3.htm>

פירוט ומיפוי נושאי התוכנית

שם הנושא: תרבות נעורים וצריכה

רציונל

נושא תרבות הנעורים כתחום מחקר בסוציולוגיה, בוחן את המידה שבה חייהם של מתבגרים משקפים ותואמים את הנורמות, הערכים ודרכי הפעולה האופייניות בקהילות השייכות להם ובמיקומים החברתיים והתרבותיים שהם חיים בהם. לחילופין, נבחנת האפשרות כי חייהם מתהווים כייחודיים ושונים ביחס לאלה של המבוגרים סביבם תוך יצירת פערים בין דוריים ("אתם לא מבינים אותי"). מערכות הסמלים המשותפות לבני הנוער ביקומיהם המובחנים והאופן שבו הן משמרות, משעתקות או מאתגרות את סביבתם, הן המעסיקות את החוקרים בתחום זה. אמונות, התנהגויות, סגנונות ותחומי עניין של בני נוער נבחנים אמפירית דרך ניתוח הרגלי הצריכה, הלבוש, ההקשבה למוזיקה, פעילויות ספורט, סלנג וצורות דיבור ואף בצורות החיזור. זאת על מנת לפענח את התהליכים החברתיים שבאמצעותם מעצבים מבנים חברתיים את הפעולה החברתית (agency), וזו בתורה, מאתגרת אותם ותורמת לשינוי בהם. ממד מרכזי בחייהם של בני הנוער הוא תהליך רכישת ההשכלה התיכונית וההתלבטויות בנוגע ללימודי המשך באקדמיה ומחוצה לה. לחצים כלכליים, חברתיים ותרבותיים עשויים לתרום להצלחה בלימודים אך יכולים גם לפגום בה. לכן מתבקש לקשור את הדיון בהשכלה ובצריכה לתחום תרבות הנעורים המכוון להעמקת ההבנה של המתח שבין פגיעויות וסיכונים בחייהם של בני נוער בזמן ובמרחב ספציפיים לבין הסקרנות, התשוקה להתנסויות, החיפוש אחר זהויות, הכמיהה לשייכות והנטייה לבדלנות, המועצמים בחייהם.

הנושאים המרכזיים והסוגיות ביחידה זו נבחרו על שום היותם רלוונטיים לחיי היומיום של בני הנעורים בישראל ובעולם: השאלה המנחה בנושא ההשכלה היא באילו דרכים מעניקה לנו רכישת השכלה אפשרויות חברתיות ו/או יתרון חברתי? בנושא רשתות חברתיות, תידון השאלה באיזו מידה הרשת החברתית היא כלי המטשטש אי-שוויון, או משעתק אותו. מהו פנאי? ומהם מאפייני תרבות הפנאי של גיל הנעורים בארץ ובעולם, נדון בנושא תרבות הפנאי ותרבות הצריכה ונברר כיצד משפיעה הקבוצה על החבר שבתוכה. בסיום היחידה יידונו המאפיינים המרכזיים של תחום הדעת והמחקר הסוציולוגי ובמה ייחודו ותרומתו לידע האנושי.

באמצעות תכנים אלה ירכשו התלמידים מושגים בסוציולוגיה עכשווית, יכירו מחקרים עדכניים ויפתחו יכולת לנתח תופעות חברתיות שמהוות חלק מחיי היומיום שלהם.

הנושאים ביחידה זו נלמדים בזיקה לשני צירים של זהות, שוויון ואי-שוויון המהווים שני עוגנים מובילים בתוכנית הלימודים החדשה. בשני צירים אלה יש ביטוי למימוש מטרות בתחום הערכים כמו שוויון, הכרה בשונות תרבותית, אמפתיה, הכלת השונה וסובלנות כלפי דעות שונות. המטרה היא לחתור למימוש ערכים אלה בקרב הלומדים.

מטרות הנושא:

- ✓ רכישת מושגים סוציולוגיים קלאסיים וחדשים מתחומי התרבות, תרבות הפנאי, תרבות הצריכה, הקבוצה והזהות וללמוד לעשות בהם שימוש מושכל
- ✓ ניתוח ביקורתי של הסוגיות שביחידה זו לאור שני הצירים המרכזיים – אי-שוויון וזהות
- ✓ רכישת כלים שונים לניתוח תופעות מרכזיות ורלוונטיות לגיל הנעורים והסקת מסקנות
- ✓ הערכה ביקורתית של מאמרים אנתרופולוגיים
- ✓ השוואת גיל הנעורים בחברות שונות
- ✓ בניית שיח טיעוני על תופעת גיל הנעורים כתופעה אוניברסלית או כתופעה אופיינית בעולם המערבי
- ✓ יישום חשיבה רפלקטיבית על אופן התנהלותם האישית באמצעות בחינת הסוגיות המרכזיות והמושגים שנלמדו ביחידה
- ✓ דיון במתח והשלמה בין הערכים: אי-שוויון / שוויון, הכלת השונה וסובלנות כלפי דעות שונות
- ✓ טיפוח ערכים כמו שוויון, הכרה בשונות תרבותית, אמפתיה, הכלת השונה וסובלנות כלפי דעות שונות
- ✓ פענוח התהליכים החברתיים שבאמצעותם מעצבים מבנים חברתיים את הפעולה החברתית (agency)
- ✓ הבנת מהותו ותרומתו של הידע הסוציולוגי לניתוח תהליכים חברתיים ותרבותיים
- ✓ טיפוח מיומנויות של איתור מידע ברשת ובאתרים המתמחים בהצגת נתונים הנוגעים לעובדות חברתיות.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
3 שעות		גישת האינטראקציה הסימבולית		האם "הצגת האני" כפי שגופמן המשיג אותה רלוונטית לכל תרבות?	לידי ביטוי במוסיקה שחורה?
תרבות גיל הנעורים	מהי תרבות ומהם מרכיביה?	מרכיבי תרבות חומרים	תרבות חומרית סמלים טכנולוגיה	זיהוי רכיבים וניתוחם מרכיבים תרבותיים (חומריים/לא חומריים וכו') וניתוחם באופן חזותי ומילולי. עמ"ר: האם המרכיבים החומריים מגדירים את זהותנו? האם העולם הווירטואלי מפחית מחשיבות מרכיבי התרבות החומרית?	השוואה של אמצעים חזותיים מרכיבי תרבות שונים על פי צילומי חדרי שינה של ילדים בעולם. ⁹ השוואה בין מרכיבי תרבות המתקיימים בסביבת הלומדים, ניתוח ההבדלים על פי התאוריה הפונקציונליסטית ותאוריית הקונפליקט ¹⁰
2-1 שעות		מרכיבי תרבות לא חומריים תרבויות שונות בחברה הישראלית	נורמות ערכים סטטוס תרבויות אתניות תרבויות דתיות תרבות גיל	אילו ערכים באים לידי ביטוי בתרבות שלי? השוואה בין תרבויות שונות בחברה הישראלית באמצעות "טעמים" כגון מזון מוסיקה לבוש ועוד	

⁷ מיומנות זו ניתן ללמד בפרק זה או בהמשך התוכנית לפי בחירת המורה. שומעים שחור: "מוסיקה שחורה וזהות בקרב צעירים יוצאי אתיופיה" צמרת-קרצ'ר הגר (עורכת) וגם: סתירות בזהות בקרב צעירים בישראל – מחקר מעקב כמותי השוואתי (1998, 2004, 2010).
⁹ פרויקט הצילום של מוליסון: היכן ישנים ילדים – על חדרי שינה של ילדים בתרבויות שונות
¹⁰ גידנס (2012) סוציולוגיה. גישות תאורטיות מודרניות: תאוריה פונקציונלית ותאוריית הקונפליקט. האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.
משונים (1999) סוציולוגיה "תרבות" "רכיבי התרבות" ניתוח תאורטי של תרבות". האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, עמוד 58.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
1 שעה	תרבות – גישות לחקר תרבות ⁸	אתנוצנטריות ויחסיות תרבותית	תרבויות פרופסיונליות תרבויות לפי פעילות פנאי "הבחנות ב"טעם" בורדיה distinctions אובייקטיביות שיפוטיות	עמ"ר: האם אני/אנחנו אתנוצנטריים ביחס לתרבויות אחרות?	
	האם תרבות גיל הנעורים היא תופעה חברתית אוניברסלית? ¹¹	מאפייני תרבות נעורים/אפיונים של גיל ההתבגרות: -מורטוריום מתמשך -נוכחות גדולה ומהירה של מרכיבים גלובליים בתרבות הנעורים.	גיל ההתבגרות מורטוריום איש שוליים גלובלי לוקלי גלוקלי ^{12,11}	הבנייה של טיעון: גיל ההתבגרות כתופעה אוניברסלית או תופעה הקיימת בעיקר בעולם המערבי? ¹² מורטוריום מתמשך תורם/פוגע חברתית עמ"ר: יחסי גומלין בין הלוקלי לגלובלי: עד כמה אני חלק מהכפר הגלובלי? השוואה המשותף והייחודי לבני נוער בארץ ובעולם (על פי המאמר של ענת קציר) ניתוח ביקורתי של מאמר אנתרופולוגי בנושא התבגרות בחברות שונות של מרגרט מיד השוואה והסקת מסקנות: טקסי מעבר בחברות שונות : טקס קבלת תעודת זהות	נייר עמדה: ניתוח גישה דור ה-Y – כאילו אין מחר ¹³ השוואה מאפייני הנוער הישראלי לעומת בני נוער בארצות אחרות (קציר, ענת) ניתוח מחקר והסקת מסקנות "מדיה, ילדים ובני נוער: נתוני צריכה, הרגלי שימוש

⁸ הבילנד, ו.א. (1999) אנתרופולוגיה תרבותית. האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, " מהי תרבות", עמ' 48-67

¹¹ גידנס א, (2013) סוציולוגיה - " בני נוער ותרבות של צעירים" האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.

¹² קציר, ענת (2002): "מאפייני הנוער הישראלי לעומת בני נוער בארצות אחרות" בתוך מסמך על גיל ההתבגרות. אתר הגורם האנושי.

¹³ אלמוג עוז ותמר (2016) דור ה-Y – כאילו אין מחר. הוצאת מודן.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
				בר/בת המצווה הכניסה לצבא התרמילאיות טקס פרידה בבקו"ם טקסי מעבר בתרבויות שונות: בחברה הדרוזית, המוסלמית, הנוצרית. העלאת מגוון נקודות מבט טקסי מעבר למתבגרים בתרבויות המשנה בחברה הישראלית עמ"ר: במה התופעות שאני עובר בגיל הנעורים משותפות ו/או שונות מבני נוער אחרים בעולם?	ופרקטיקות חברתיות" על פי חננאל רוזנברג ¹⁴ צפייה בסרט טקסי בגרות בתרבות שונה. ¹⁵ (מיד) צפייה וניתוח של טקס התבגרות ע"פ טרנר ¹⁶

¹⁴ חננאל רוזנברג sites/default/files/research/mr2015/MediaReport2015%20Ch7.pdf
¹⁵ בן-ארי נירית "דברים שלמדתי מאמא" – ראיון עם בתה של מרגרט מיד -פורסם ב"הקצה" הארץ 22.11.2012.
¹⁶ טרנר, ויקטור (2004), התהליך הטקסי, מבנה ואנטי מבנה, רסלינג, תל אביב.

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
תרבות הפנאי של גיל הנעורים 5 שעות	מהם מאפיינים הייחודיים לתרבות הפנאי בגיל הנעורים? שבעת המאפיינים של פעילות פנאי בגיל הנעורים קבוצות המשפיעות על תרבות הפנאי אופני התנהגות של בני נוער (התנהגות נורמטיבית וסטייה חברתית ונורמטיבית) תרבות הפנאי בגיל הנעורים לפי מגזרים	פנאי פנאי רציני פנאי מזדמן ¹⁷ קבוצת השווים קבוצות התייחסות קונפורמיות פיקוח חברתי פנאי שלילי/סטייה	השוואה והסקת מסקנות: על פי נתוני הלמ"ס באיזו מידה הפנאי נגיש לכל בני הנוער במגזרים בישראל? איתור וזיהוי של תופעות משותפות לתרבות פנאי בארץ ובעולם עמ"ר: מה מבין 7 מאפייני הפנאי שאותם מונה היום (2018) באים לידי ביטוי בפעילות הפנאי שלי? 15	אמצעים ויזואליים הצגה, סרטון, הרצאות מומחה, עדויות בנושא כוחו של היחיד להשפיע על קבוצה בעלת מאפיינים של תרבות פנאי שלילית. ¹⁸ דיון: האם לחץ חברתי מניע/בולם פעילות פנאי ניתוח מאמר רוזנברג, חננאל "מדיה, ילדים ובני נוער: נתוני צריכה, הרגלי שימוש ופרקטיקות חברתיות" פרק 7 מתוך הדו"ח השנתי – התקשורת בישראל 2015. אוניברסיטת אריאל ¹⁹	
שוויון ואי-שוויון ²⁰	רשתות חברתיות מעניקות מרחבי זהות שאינם	רשתות חברתיות בראי התאוריות:	רשת חברתית הון חברתי הון תרבותי הביטוס	איתור וזיהוי מאפיינים מאפייני המרשתת על פי התאוריות. העלאת מגוון נקודות מבט:	ניתוח מאמר אילן תלמוד/ גוסטבו מש העוסקים בנושא רשתות חברתיות. ²⁴

¹⁷ היום טלי (2018). פנאי רציני: על תרבות וצריכה אחרת בימינו. הוצאת רסלינג.

¹⁸ https://www.youtube.com/watch?time_continue=9&v=Ai4ZMSHpPhi

¹⁹ <http://aunmedia.org/sites/default/files/research/mr2015/MediaReport2015%20Ch7.pdf>

²⁰ קמיר, אורית (2006) שוויון ושוני – מבוא: תפיסות של שוויון: משוויון שמושחת על כבוד האדם לשוויון המושתת על דמיון.

בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שוויון, עמודים 30-15.

²⁴ Mesch, G.S. and Talmud, I. (2006). The Quality of Online and Offline Relationships, the role of Multiplexity and Duration. The Information Society 22: 137-149.

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
רשתות חברתיות והשפעתן בגיל הנעורים ²¹ 5 שעות	מתקיימים מחוץ לרשתות השפעת רשתות חברתיות בסוגיית השוויון החברתי בין בני נוער	מארק גרנובוטר (עוצמתם של קשרים חלשים) ²² בורדיה ²³ -מנגנוני השפעה של רשת חברתית דיגיטלית -מנגנוני השפעה של רשת חברתית לא דיגיטלית -פיקוח חברתי בשני סוגי הרשתות	סוגי רשתות חברתיות: רשת חברתית צפופה/ רופפת; רשת אפלה Cyber bullying שעתוק ניעות חברתית פיקוח חברתי	התרומות והסכנות/חסמים של המרשתת החברתית. העלאת מגוון נקודות מבט: מידת החשיבות של פיקוח חברתי ברשתות החברתיות עמ"ר: המרשתת מעניקה לקבוצות נוער מרחבי זהות שאינם מתקיימים מחוצה לה טענה : בשימוש ברשתות החברתיות יש להגן על ערכים עמ"ר : האם ואיך השימוש הרב בנייד/מרשתת משפיע על המיומנויות החברתיות שלי? טענה הרשת החברתית היא כלי המטשטש אי שוויון או משעתק אותו	ניתוח מאמר: מרחבי הסייבר ²⁵ ניסוח אמנה לגלישה בטוחה ברשת איתור ודיון: בחירת סוגיה ברמת המקור ואיתור נגישות התלמידים באמצעות הרשת החברתית שלהם לאדם המסוגל לפתור את הסוגיה. דיון יתמקד בשאלות: מידת נגישות קריטריונים לנגישות

²¹ נושא זה נלמד בהרחבה בנושא גלובליזציה

²² תלמוד אילן (2006) רשתות חברתיות, בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שוויון, עמודים 378-384

²³ רגב מוטי (2006) הון תרבותי בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שוויון, עמודים 133-139

²⁵ ענבל לם וגוסטבו מש (2018). "הבדלי מגדר בקשר בין מודעות לפשעי סייבר לבין מעורבות בהתנהגויות בסיכון במרחב הסייבר". מגמות. כרך כ"ב. גיליון 2.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
					איתור חוזקות וכשלים במנגנוני הבקרה על הרשתות החברתיות : -באמצעות סיפורי נפגעים ברשת -מנגנוני הפיקוח לסיוע לנפגעים (הימצאות תקנון מנהל הרשת)
תרבות הצריכה של גיל הנעורים 5 שעות	מהי תרבות הצריכה? ²⁶ אי-שוויון ושוויון בדפוסי צריכה של בני נוער	מאפייני תרבות הצריכה בגיל הנעורים: צרכנות בלתי נלאית אמצעי הצריכה (הקניון/ מתחמי צריכה ובילוי/ רשתות) מובילי צריכה צריכה סימבולית (מותגים)	תרבות צריכה סוכן חיברות "אחר משמעותי" סטטוס סמל סטטוס – מותג צרכים מדומיינים	טענה: בני הנוער רואים בקניון מתחם צריכה ובילוי רפלקציה והסקת מקנות מעקב אחר דפוסי הצריכה שלי וניתוחם. עמ"ר: עד כמה אני "נכנע" לתכתיבי הצריכה של בני גילי? עד כמה אני מודע למניפולציות המופעלות עלי בנושא צריכה?	ניתוח מאמר והסקת מסקנות : דפוסי צריכה של בני נוער, על פי מעמד סוציו-אקונומי : ²⁷ ניתוח טקסטים חזותיים וכתובים הקשר בין צריכה לבין אחזקת הגוף: בפרסומות ובמאמר ²⁸ ניתוח מאמר:

²⁶ בוורדיה, פ. (2002). "שוק הנכסים הסמליים". בתוך אבל מי יצר את היוצרים? עבודות בסוציולוגיה של התרבות. עורכים: איתמר אבן זהר וגדי אלגדי. תל אביב: מכון פורטר והקיבוץ המאוחד.

²⁷ כץ-גרו, טלי (2006). "צריכה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים) אי / שוויון, עמ' 363-369
²⁸ בק, א' [1999] 2002: עולם חדש יפה: מודל של חברה אזרחית, תרגום: ח' שורץ-איזלר וש' אביאסף, תל אביב: הקיבוץ המאוחד. <http://haraayonot.com/idea/risk-society/>

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות	
	איפוק מול לחץ חברתי בצריכה של מוצרים	השימוש בטכנולוגיה בתרבות הצריכה של המתבגר משפיע על אי-השוויון והשוויון	הטכנולוגיה בתרבות הצריכה : בחירת ערוצי תקשורת שפה כמחסום נגישות הטכנולוגיה בהיבט בין-דורי, בין-מרחבי	זמינות טכנולוגית נגישות טכנולוגית פערים חברתיים	כיצד אני יכול להתמודד עם תופעת הצריכה המוגזמת ו/ או המניפולציות? טענה "צריכה ירוקה" תורמת לאקולוגיה החברתית מוסרית (מיחזור/ ניצול מדינות עולם שלישי/ צמחונות וטבעונות) טענה הצריכה באמצעות הטכנולוגיה עשויה לגרום לתופעה של התמכרות העלאת מגוון נקודות מבט יתרונות וחסרונות בצריכה באמצעות הטכנולוגיה	"הקניין כמקום בעידן המודרני המאוחר" ²⁹
	סקר: ראיון והשוואה צריכה באמצעות הטכנולוגיה בקרב בני נוער ומבוגרים.	ניתוח מאמר ניתוח פערים חברתיים בנגישות לטכנולוגיות תקשורת ובשימוש בהן; המאמר של גוסטבו מש ואילן תלמוד ³⁰				

²⁹ שקד גלבע (2007). הקניין כמקום בעידן המודרני המאוחר. אוניברסיטת תל אביב. תל אביב

³⁰ <https://www.isoc.org.il/internet-il/articles-and-research/magazine/cultural-differences-in-access-to-and-use-of-communications-technologies-includin>. גוסטבו מש, תלמוד אילן (2007). "הבדלים תרבותיים בנגישות לטכנולוגיות תקשורת ובשימוש בהן". איגוד האינטרנט הישראלי.

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
רכישת השכלה בגיל הנעורים ³¹ 4 שעות	רכישת השכלה בגיל הנעורים מעניקה אפשרויות חברתיות ו/או יתרון חברתי	רכישת השכלה והסמכה כמשימה מרכזית בגיל ההתבגרות: אפיקי הסמכה מ גוונים – פורמליים ובלתי פורמליים	סגרגציה מגדרית סגרגציה אתנית סגרגציה לאומית סגרגציה אתנית מוביליות חברתית "חברה מסמיכה" הסללה הון תרבותי (מתוך ספרו של מוטי רגב)	קריאת נתונים, השוואה והסקת מסקנות מנתונים גרפיים (מתוך אתר הלמ"ס) השכלה_ ביחס למגדר, לאום ועדה טענה השכלה היא האפיק המרכזי למוביליות חברתית ולתגמולים חברתיים העלאת מגוון נקודות מבט האם יש לערוך בחינות הסמכה (כמו בגרות) באופן שונה ומובחן לאוכלוסיות שונות האם הסמכה בלתי פורמלית (דוגמת הדרכה בתנועת נוער) מהווה יתרון בעתיד ניתוח נתונים והסקת מסקנות: הקשר בין שבר להשכלה – למ"ס: "ברוטו לשכיר לפי מספר שנות לימוד ומין" אתרי מידע (משרד החינוך): זכאות לבגרות (מרכז ופריפריה, הבדלים לאומיים)	ניתוח מאמר כיצד מתאר קולמן את הקשר בין תהליכי רכישת השכלה לבין הכנסה? ³² ניתוח מאמר כהן ניסים, "מדוע מרבית הנכשלים בבית הספר, הינם בני המעמד הנמוך? ". אתר "יכולות" מיסודה של קרן רש"י ³³
מאפייני הדיסציפלינה הסוציולוגית 2 שעות	ייחודו ותרומתו של תחום הדעת סוציולוגיה לידע האנושי	המאפיינים המרכזיים של תחום הדעת והמחקר הסוציולוגי הבחנה בין נקודת מבט של מקרו ושל מיקרו	סוציולוגיה גישה מחקרית מקרו/מיקרו מאפייני המדעיות	עמ"ר: במה חידד העיסוק בפרק זה עבורי/תרם לתפיסתי את חשיבות לימודי הסוציולוגיה	מיון 5 מאמרים מכתב העת 'סוציולוגיה ישראלית' בשנתיים האחרונות על פי הרצף בין מיקרו למקרו

³¹ נושא זה נלמד בהרחבה בפרק עולם העבודה

³² קולמן "חברה מסמיכה" <http://www.yeholotped.co.il/>

³³ <http://www.yeholotped.co.il/>

משרד החינוך
 מזכירות הפדגוגית
 אגף חברה ורוח
 הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		תחומי המחקר המרכזיים (עכשוויים) הסוציולוגיה כמדע			

נושא: חיים משפחתיים: מגוון ושינוי

רציונל

תחום מחקר מרכזי בסוציולוגיה עוסק בתהליכים השונים העוברים על החיים המשפחתיים. בעוד שבתרבויות שונות קיימת אחידות רבה בין משפחות והחיים הדתיים מארגנים את היחסים המשפחתיים על פי תפקידי מגדר וגיל, בחברות רבות מתקיים מגוון מבנים משפחתיים. לפיכך, כיום בולטות שתי גישות תאורטיות מרכזיות המתמודדות עם הצורך להבין את האחידות ואת המגוון בהקשריהם התרבותיים.

הגישה הראשונה, שניתן לכנותה "אינדיווידואליזציה דיפרנציאלית" יוצאת מהנחת מוצא המכירה בעובדה שברוב המקרים דפוסי העבר לא נעלמו, והמוסדות המסורתיים, כמו גם מבני הכוח (מעמד, מגדר, אתנו-לאומיות ודת) ואף מבני כוח חדשים יותר (כגון צרכנות), מעצבים את החיים המשפחתיים ואת התנהגותם של יחידים במשפחותיהם. על פי גישה זו, חלק מהחברות וחלקים מתוך חברות עוברים תהליך אינדיווידואליזציה שתכליתו אפשרור בחירה ביחס לחיים המשפחתיים הרצויים. גישת האינדיווידואליזציה הדיפרנציאלית רואה את התהליך כמובחן ומדגישה כי חל באותה צורה על כל חלקי החברה, ועל כולם באותה חברה, ואינו התהליך הדומיננטי באף חברה. הסיבה לכך היא שגם אם בני האדם חיים בחברה אינדיווידואליסטית שמציבה את הפרט במרכז, לא כולם מסכימים עם עמדות אינדיווידואליסטיות בתחום המשפחה, ובין אלה שמסכימים, לא כולם יכולים לממש את מבוקשם בתחום זה. בהתאם לכך, נורמות ו/או חוקים וסנקציות, יותר או פחות חריפות, לצד המשא ומתן של יחידים מולם, ממשיכים לעמוד במרכז המחקר הסוציולוגי של החיים המשפחתיים. במילים אחרות, על פי גישה זו, המוסדות החברתיים בחברות הבתר-תעשייתיות, מארגנים עדיין את העולם המשפחתי של לא מעט אנשים ושל לא מעט קבוצות חברתיות – החל מבחירת בן/בת זוג וכלה בזכות להורות או בחלוקת תפקידים – תוך צמצום ניכר בבחירה החופשית של הפרט וביכולתו לארגן לעצמו את חייו המשפחתיים (Therborn; Jamieson 2011; Duncan and Smith 2006; Dicklich et al. 2014).

הגישה השנייה, שניתן לקרוא לה "אינדיווידואליזציה של מוסד המשפחה", מצביעה על כך שהמסגרות המשפחתיות אשר כינון, תפקידיהן וגבולותיהן הלגיטימיים נקבעו בהיסטוריה על מנת לשרת את החברה ולהבטיח את המשכיותה הביולוגית והתרבותית, הופכות למסגרות שבמרכזן עומדים יחידים, צורכיהם ורצונותיהם, אחריותם וחובותיהם. בנוסף, כתוצאה מהתפתחות זו ומהתפתחות הטכנולוגיה הרפואית, מתאפשר ליחידים, ברמה הערכית והמעשית, להפריד בין נישואין, פריון, הורות ומשק בית, בהתאם לצורכיהם ולרצונותיהם האישיים. כך לדוגמה, בהשוואה לעבר, יותר אנשים בוחרים ברווקות או דוחים את הנישואים לגיל מבוגר; נורמטיבי יותר מבעבר להביא ילד לעולם ולא להתחתן כלל; להיות זוג נשוי עם ילדים – ולחיות בשני בתים

שונים, בשתי ערים שונות ואף בשתי מדינות שונות (L.A.T., Living-Apart-Together); נורמטיבי היום ללדת ילדים מבלי לקיים יחסי מין, הודות לטכנולוגיה הרפואית המתקדמת. על פי גישה זו, נראה כי סמכותם של המוסדות השונים והשפעתה של קבוצת ההשתייכות על יחידים הצטמצמו עד מאוד, ובמקומן התמסדה הזכות לבחירה עצמית ולבניית מסלולי חיים משפחתיים "בהתאמה אישית". (Beck and Beck-Gernsheim 1995, 2014; Hacker 2017; Giddens) (2005 1992; Levin 2004; Trost and Levin

במסגרת יחידה זו, נסתמך על הגישה הראשונה המאפשרת לנו להתחקות אחר הדינמיות והרב-גוניות של מוסד המשפחה כפי שהוא נדון במחקר הסוציולוגי. בהנחה שמיקום הפרט בחברה בת ימינו מהווה סוגיה מרכזית בארבעת הנושאים שבהם עוסקת תוכנית הלימודים, יחידה זו תאפשר ללומדים לקבל כלים כדי לבחון איך התפתחויות שונות ב"כפר הגלובלי" משפיעות על החיים המשפחתיים מתוך זיקה לעולם העבודה ולתרבות הפנאי. בחינה זו תיעשה על בסיס שני הצירים המרכזיים המלווים את תוכנית הלימודים: אי-שוויון וזהות. הציפייה היא שהלומדים יחידה זו, יבינו כי משפחה גרעינית היא אחת האפשרויות להקמת המשפחה, וכי יש להכיל ולקבל משפחות מדפוסים שונים גם אם הן אינן דומות לנו, וגם אם אינן מקובלות עלינו מבחינה ערכית, מתוך תפיסה של כבוד וזכויות אדם.

הנושאים שיילמדו הם: מהי משפחה; בחירת בני זוג; משפחה בראי התאוריות; אפיונים המעצבים את החיים המשפחתיים.

מטרות:

- ✓ היכרות עם דגמים שונים של דפוסי משפחה
- ✓ השוואה בין דגמי משפחה שונים בחברה הישראלית וחברות בתר-תעשייתיות אחרות
- ✓ הבנת המורכבות שבהגדרת מוסד המשפחה כתוצר של שינויים שחלו במהלך השנים בתחום הערכי, הטכנולוגי, הרפואי והמשפטי
- ✓ ניתוח תאוריות שונות בנושא משפחה.
- ✓ ניתוח חלוקת התפקידים ויחסי הכוחות בדגמים השונים של המשפחה
- ✓ זיהוי מצבים של אי-שוויון המתקיימים במוסד המשפחה וגיבוש עמדה ביקורתית
- ✓ הבחנה בהשפעות של דפוסים תרבותיים (מסורת, דת) על מבנה המשפחה המורחבת ועל יחסים בין דוריים
- ✓ ניתוח היתרונות והחסרונות של הטכנולוגיה (התקשורתית והביולוגית) על מוסד המשפחה
- ✓ טיפוח יחס של כבוד וסובלנות כלפי דפוסים שונים של משפחה
- ✓ דיון בסוגיות אתיות מוסריות שמתעוררות בעקבות תהליכים ושינויים שעובר מוסד המשפחה

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
מהי משפחה? 34 7 שעות	האם הגדרת המושג משפחה זהה בכל הזמנים ובכל התרבויות?	הגדרות סוציולוגיות של משפחה: (1) פרסונס (2) בארי ת'ורן (3) גידנס, אולריק בק בחינת הקשיים בהגדרות השונות למושג המשפחה.	מוסד המשפחה	העלאת מגוון נקודות מבט: אילו מתוך ההגדרות הסוציולוגיות של המשפחה מתאימות למשפחות בתקופתנו?	ניתוח הגדרת המושג משפחה בעזרת אמצעים חזותיים: תמונות משפחה בתקופות שונות, בתרבויות שונות.

³⁴ . גידנס, א (2015) סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה. משפחות ויחסים אינטימיים. עמודים 285 - 319
2. אבו-רביעה-קווידר, ס. (2010). התמודדות של נשים בדואיות משכילות עם אהבה אסורה, נישואים זוגיות. בתוך: אבו-רביעה-קווידר, ס. ו-וינר-לוי, נ. נשים פלסטיניות בישראל, (עמ' 201-175). תל-אביב וירושלים: מכון ואן ליר, הקיבוץ המאוחד.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	מי שייך למשפחה?	דפוסי משפחה: משפחה מסורתית משפחה מודרנית משפחה פוסט מודרנית	משפחה גרעינית (מודרנית) משפחה מורחבת חמולה משפחה חד-הורית משפחה חד-מינית משפחה משולבת (מורכבת) קוהביטציה.	מיפוי מושגים של משפחה מיפוי ומיון דפוסי שונים של משפחה השוואה בין דפוסי משפחה שונים בתרבויות שונות טענה: הקמת משפחה מחייבת נישואים. טענה: לגיטימציה לדפוסי משפחה שונים תלויה בתרבות בחברה ובזמן.	דיבייט הקמת משפחה מחייבת נישואים צפייה בסרטונים כגון: קשר משפחתי – Just to be sure https://www.seret.co.il/movies/s_movies.asp?MID=6078 סוגים שונים של משפחות: https://www.youtube.com/watch?v=fBbD5EBXMDk
		דפוסי מגורים ³⁵	פטרילוקלי, מטריילוקלי, נאולוקלי טרנס-לאומיות ניסועין ³⁶ זוגות (זוגות החולקי קורת גג מבלי להינשא באופן פורמלי ³⁷)	ניתוח והשוואה של דפוסי מגורים בקרב תרבויות שונות	ניתוח נתונים של הלמ"ס בנושא משקי בית הודעה לעיתונות לכבוד יום המשפחה

³⁵ מתת אדר-בונים (2007) משפחות בראייה סוציולוגית ואנתרופולוגית. האוניברסיטה פתוחה. תל אביב.

³⁶ ליבליך, עמיה (2003) סדר נשים. שוקן. תל אביב

³⁷ הזה, ר. ובנימין, א. (2011). "ואז הייתי צריכה ללכת לרבנות": מיפוי זהויות חילוניות ומגדריות במשפחות ישראליות בקוהביטציה. סוציולוגיה ישראלית, י"ג, (2), 187-211.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		דפוס שארות (ייחוס)	פטרילינארי מטרילינארי בילינארי	הסקת מסקנות: מה המשמעות של קביעת דפוס ייחוס לפי משפחת המוצא של הגבר או משפחת המוצא של האישה?	איתור דפוסי שארות (ייחוס) במקרים הבאים: (א) למי מתייחס בן של כהן – לאם או לאב? (ב) למי מתייחס בן של יהודי – לאם או לאב? (ג) למי מתייחס בן של אשכנזי/ספרדי? – לאם או לאב? (ד) למי מתייחס בן של מוסלמי ויהודייה ולהיפך? (ה) למי מתייחס בן של דרוזי – לאם או לאב? (ו) למי מתייחסת בת של נוצרייה – לאם או לאב?
	משפחות בישראל: בין קולקטיביזם ואינדיוידואליזם	משפחות יהודיות החיות בישראל ³⁸ : המשפחה החרדית משפחה נאו-מודרנית משפחה פוסט-מודרנית ³⁹	חלוקת תפקידים חלוקת סמכויות	זיהוי רכיבים וקשרים: מציאת קשר בין אורח חיים דתי, לבין סוגי משפחות. טענה: יחידים יכולים לממש את עצמם ללא מחויבות למשפחה ולקהילה.	צפייה מונחית בסרט וניתוח חלוקת תפקידים וסמכויות במשפחות השונות אתר מומלץ בנושא חרדים: המרכז לחדר החברה החרדית https://www.haredisociety.org/ משפחה פוסט מודרנית: https://www.youtube.com/watch?v=6iiGL-6tbNA סדרה מומלצת עבודה ערבית: https://vimeo.com/56142649

³⁸ נבון חיים (2017) "נלחמים על הבית" השילוח 22.3.2017

<https://hashiloach.org.il/%D7%A0%D7%9C%D7%97%D7%9E%D7%99%D7%9D-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%91%D7%99%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%90%D7%91%D7%A7-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%97%D7%94-%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C/>

³⁹ פוגל-ביז'אוי, ס' (1999). משפחות בישראל: "בין משפחתיות לפוסט-מודרניות", בתוך ד' יזרעאלי, א' פרידמן, ה' דהן-כלב, ח' הרצוג, מ' חסן, ח' נוה ופוגל-ביז'אוי, ס' (עורכות) מין, מגדר, פוליטיקה. (עמ' 162 - 166). ת"א: קו אדום, הוצאת הקיבוץ המאוחד.

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		משפחות פלסטיניות החיות בישראל ⁴⁰ : השכלה, מעמד, דת על פי מקום מגורים (כפר ועיר)			
בחירת בני זוג 4 שעות	דרכים חברתיות תרבותיות לבחירת בני זוג	שידוך בקהילה (נישואים מסודרים) ⁴¹ שידוך דיגיטלי ⁴² שדכן פנימי ⁴³	בחירה חופשית אנדוגמיה אקסוגמיה.	השוואה והסקת מסקנות מודלים של בחירת בן זוג בתקשורת הכתובה והאלקטרונית עמ"ר: מיהם האנשים שאתם מעוניינים להתחתן איתם ומדוע?	צפייה בסרט: "חתונה יוונית" "מה יגידו כולם" "לעבור את הקיר" "סופת חול" https://www.youtube.com/watch?v=STOkwsHI8Ew ניתוח נתונים של הלמ"ס לכבוד יום האהבה – ט"ו באב. יישום המושגים הנוגעים לצורות השידוך (טבלאות המוצגות בהודעה לעיתונות) https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/Pages/2016/%D7%9C%D7%A7%D7%98-%D7%A0%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%

⁴⁰ מלר טל (2018) "אימהות עבשויות בחברה הפלסטינית בישראל – בין קישוריו ת למשא ומתן". ביטחון סוציאלי מספר 103, עמודים 179-210

https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon103/Documents/18-meler.pdf,

⁴¹ זלצברג, ס. (2007). "קולה של הבת ומעורבותה בתהליך ההשתדכות בחסידות "תולדות אהרן". להיות אישה יהודייה", (כרך: ד), (עמ' 185 - 206). ירושלים: קולך.

⁴² אילוז, אווה (2008) אינטימיות קרה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד עמ' 107-158.

⁴³ מלאך-פיינס, איילה (2002) התאהבות. חלק 1: בחירות מודעות – העלאת ההסתברות להתאהבות. תל אביב: מודן עמ' 29-177.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
					9D-%D7%9C%D7%A8%D7%92%D7%9C-%D7%98%D7%95-%D7%91%D7%90%D7%91,-%D7%AA%D7%A9%D7%A2%D7%95-2016.aspx צפייה בסרט בסדרה "נבסו" המדגימה נישואים אקסוגמיים: https://youtu.be/qN0GTW98kww עד לכאן
	האם בחירת בן זוג היא סוגיה של הקהילה או סוגיה של היחיד? מה יכולתם של יחידים לעצב את חייהם המשפחתיים בהקשרים שונים?	משא ומתן על זוגיות, הורות ואל-הורות	קונפורמיות אוטונומיה	עמ"ר: האם הפרט צריך להתחשב בשיקולים משפחתיים כשהוא בוחר את בן/בת זוגו? האם הבחירה בבן/בת זוג צריכה להיות מתוך שיקול של המשכיות תרבותית או שיקול אינדוידואליסטי?	דיבייט בנושא בחירת בן/בת זוג
משפחה בראי	המתח בין פרט וחברה בתאוריות בנושא משפחה	הגישה הפונקציונלית: צרכים חברתיים סוכני חיברות	ילודה (המשכיות) צרכים אינסטרומנטליים	טענה חלוקת העבודה המגדרית בבית ובעבודה משקפת את הצרכים של החברה	הערה דידקטית: חשוב להדגיש את המשפחה כאורגניזם – המשפחה הגרעינית כנענית לצורכי הכלכלה.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
התאוריות 44 (תאוריות על ציר הזמן) 2 שעות לכל תאוריה (סה"כ 8 שעות) 2 שעות להשוואה בין תאוריות			צרכים אקספרסיביים הרמוניה/שווי משקל סוכני חיברות ראשוניים		

⁴⁴ גידנס, א. (2015), סוציולוגיה. אוניברסיטה פתוחה עמ' 320-330.
פוגל-ביז'אוי, ס' (1999). משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות, בתוך ד' יזרעאלי, א' פרידמן, ה' דהן-כלב, ח' הרצוג, מ' חסן, ח' נוה ופוגל-ביז'אוי, ס' (עורכות) מין, מגדר, פוליטיקה. (עמ' 162 - 166). ת"א: קו אדום, הוצאת הקיבוץ המאוחד.
השילוני-דולב, (2011) מהפכת הפריזון, ת"א: האוניברסיטה המשודרת

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	כוחו של הפרט לעומת המבנים והתנאים	תאוריית האינדיווידואליזציה (גידנס, גרשנהיים-בק ובק ⁴⁵) מיקום חברתי וזהות מצרכים קהילתיים לבחירה אישית.	אינדיווידואליזציה מבנה פועלות (AGENCY)	עמ"ר: איך אינדיווידואליזציה באה לידי ביטוי ביחסי עם ההורים.	צפייה בסדרות טלוויזיוניות ואיתור סיפורי אושיות (סלב) שיש בהם ביטויים לאינדיווידואליזציה (התחזקות יכולתם של יחידים לפעול ללא אישור קהילתיים) "סברי מרנן"
		תאוריית הפמיניזם הרדיקלי מבנה הסמכות הגברית במשפחה כצורת שליטה של גברים בגוף של נשים ובהתנהגות המינית והחברתית של נשים.	יחסי כוחות, שליטה על גוף האישה האישה כרכוש של 'אב' 'בעל' 'אח' תלות	מיפוי מושגים יצירת תרשים והסקת מסקנות של התאוריה הפמיניסטית הרדיקלית	עריכת סקר בקרב תלמידים בביתה, ייצוג הנושא בתרשים והסקת מסקנות שמות משפחה של נשים נשואות (שם נעורים, צירוף שם נעורים לשם הבעל)
	המבנים הדינאמיים המופעלים על נשים וילדים במסגרת המשפחה.	תאוריית החליפין/ תאוריית המשאבים ⁴⁶ חליפין מידיים חליפין עתידיים	מיקוח משאבים יחסי גומלין לעומת עמדות כוח	עמ"ר: אילו משאבים מביאים בני משפחתך הגרעינית (עדה/שבט/חמולה) משאבים: השכלה, רכוש, אזרחות, יוקרה תעסוקתית, הכנסה, יופי, טיפול, מיניות). הבנת תהליכים: אילו יחסי גומלין מתקיימים בין בני המשפחה שלי, ואיך באים המשאבים של כל אחד לידי ביטוי?	המלצה: אם הנושא רגיש, ניתן להדגים את נושא המשאבים המשפחתיים מתוך סרטונים העוסקים בנושא משפחה. משחק תפקידים: מאמציו של בוגר/ת צעיר/ה (אחרי גיל 25) לשכנע את הוריו/ה שיאפשרו לו/לה לחזור ולהתגורר בביתם – מהם המשאבים שהצעיר/ה מביא/ה, ומהם המשאבים שההורים מצופים לתת או מסרבים לתת. או צפיה במשדר: בגובה העיניים: לגור עם ההורים

Beck-Gernsheim, E. (1998). On the way to a post-familial family: from a community of need to elective affinities. **Theory, culture & society**, 15(3-4), 53-70.

⁴⁶ לומסקי-פדר, עדנה וליבוביץ', טלי (2012) מפגש בין-אתני במשפחה הרוסית-מזרחית: דינמיקה של חליפין עמ' 199-230 בתוך יוליה לרנר ורבקה פלדחי (עורכות) רוסים בישראל: הפרגמטיקה של תרבות בהגירה, מכון ון ליר/הוצאת הקיבוץ המאוחד.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	תהליך ההבניה החברתי במסגרת המשפחה				בגובה העיניים: לגור עם ההורים
	השוואה בין התאוריות: נקודות דמיון ושוני			השוואה בין התאוריות השונות הבניית מושג : מהי משפחה עבורי חילוף ערכים מתוך התאוריות השונות זיהוי רכיבים וקשרים המתח בין פרט וחברה בתאוריות בנושא המשפחה עמ"ר מהי התאוריה המתאימה לסולם הערכים שלכם?	צפייה בשני סרטונים והשוואה בין תאוריות שונות בנושא המשפחה משפחה בשנות ה-80: https://reshet.tv/featured-series/shnot-hashmonim/
אפיונים המעצבים את החיים המשפחתיים	הגורמים לשינויים במבנה המשפחה	תהליכים דמוגרפיים תוחלת חיים איכות חיים סבתאות חדשה	איכות חיים סבתאות חדשה ⁴⁷ הגירה	השוואה: ארגון משק הבית, בין משפחה מורחבת לבין משפחה רב-דורית	ריאיון עם סב, סבתא או אדם מבוגר בסביבתכם על מהלך חייהם – מה היו אירועים/מעברים מרכזיים שעצבו את אפיוני החיים המשפחתיים שלהם. צפייה בסרטון העוסק בנושא הסבתאות החדשה https://www.facebook.com/ynetnews/videos/%D7%93%D7%95%D7%A8-%D7%94-s-

⁴⁷.. Berkovitch, N., & Manor, S. (2019). Narratives of Israeli women in retirement: Rewriting the gender contract. *Sex Roles*, 80(3-4), 200-217.

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
2 שעות לכל תת נושא . סה"כ 12 שעות		הגירה			%D7%94%D7%9B%D7%99%D7%A8%D7%95-%D7%90%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/10156216974645572/
		השפעת המהפכה המגדרית: צמצום פערי שכר הגברת האוטונומיה	"אמנת האו"ם לזכויות האישה"	ניתוח נתונים: הלמ"ס פערים בשכר בין גברים ונשים	השוואה בין האמנה לזכויות האישה לבין חוקים בנושא מעמד האישה בישראל
		טכנולוגיה רפואית ⁴⁸	פונדקאות ⁴⁹ , תרומת זרע, תרומת ביצית צוואה ביולוגית	ניתוח כתבות אקטואליות מהאינטרנט בנושא מגוון נקודות מבט: למי שמורה הזכות להורות, להורה הביולוגי/ת או להורה המגדל/ת?	משפט: למי שייך ילד שנולד לאם פונדקאית, להורה ביולוגי או להורה חברתי? כתיבה של הצעת חוק לחקיקה בכנסת בנושאים כגון אימוץ, פונדקאות, הקפאת עוברים, ידועים בציבור, הפריה חוץ גופית.
		ייצוג של משפחות בתקשורת ⁵⁰	משפחה כמרחב מטפל/דואג Caring	זיהוי רכיבים וקשרים: כיצד מציגה התקשורת את המתח בין בית ועבודה ⁵¹ ?	בחרו פריט מדיה וצינו אילו אפיונים מקומיים ואילו אפיונים גלובליים עולים בחיים המשפחתיים (למשל מטפלת מחו"ל, ארוחה סינית, נישואים מעורבים).

⁴⁸ רוטלר, ר. (2018). אימהות ישראלית וטכנולוגיות פריון בראי זכויותיהן של נשים עם מוגבלות. ביטחון סוציאלי, גיליון 103 .

https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon103/Pages/default.aspx

⁴⁹ אייל, חדוה (2018) השאלה המרכזית בדיון על הפונדקאות. מאמר דיגיטלי בבלוג העוקץ.

<http://www.haokets.org/2018/07/21/>

⁵⁰ למיש, דפנה (2010) "המשפחה ודימויה באמצעי התקשורת - יחסי קרבה וריחוק", עמ' 89-115 בתוך ליאת קוליק וורדה מילבאואר (עורכות) משפחות עובדות בישראל.

⁵¹ כץ, רות (1988) "מתח והעשרה בחיי האם העובדת", מגמות, ל"א, 20-30.

⁵² שטיינר, חיה. (2010) סוף עידן "המפרנס היחיד": משפחות בנות שני מפרנסים בישראל, עמ' 17-45 בתוך ורדה מילבאואר וליאת קוליק (עורכות). (משפחות עובדות" הורים בשוק העבודה בישראל, ראשון לציון: המכללה למנהל

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	סוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		יחסי כוחות במשפחות שונות קבלת החלטות ומבנה הסמכויות ⁵³ מו"מ על חלוקת עבודה מגדרית מעמד הילד ⁵⁴ , זכויות הילד במשפחה ⁵⁵	כוח קבלת החלטות היררכית קבלת החלטות סימטרית	גיבוש עמדה והנמקה בחירת מודל משפחתי מועדף, מודל היררכי או מודל סימטרי?	הצעה דידקטית: סרטון המדגים יחסי כוחות במשפחות שונות הדגמת השינוי ביחסי הכוחות והשפעת הילדים על ההורים כסוכני חיברות תמיכה באוריינות הדיגיטלית של הוריהם ושל מבוגרים אחרים במשפחה ⁵⁶ ?
	סוגי אלימות במשפחה אלימות פיזית אלימות מילולית אלימות רגשית אלימות מינית אלימות כלכלית השלכות האלימות במשפחה לטווח קצר ולטווח ארוך ⁵⁷ .			איסוף נתונים לגבי מצב האלימות כלפי נשים ⁵⁸ וילדים בארץ ובעולם דיון בנושא המתח בין טובת הילד וזכויות הילד.	סרט: טובת הילד https://www.youtube.com/watch?v=oUE4ax-P9W4 הצעת פתרונות למניעת אלימות ביחסים משפחתיים. כתיבת נייר עמדה בנושא המתח בין טובת הילד וזכויות הילד.

⁵³ קוליק, ליאת (2010) יחסי הכוח במשפחה בתוך ורדה מילבאואר וליאת קוליק (עורכות). משפחות עובדות" הורים בשוק העבודה בישראל, ראשון לציון: המכללה למנהל.

⁵⁴ רוטלוי, סבינה (2006) "אחריות המדינה בקידום זכויות ילדים". המשפט, גיליון 22, ע"מ 3-11.

⁵⁵ <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Zchuyot/TarbutShelZchuyot/Bamishpacha/ZchuyotHayedBamishpacha.htm>

⁵⁶ גור, תמר (2013) "השפעת השימוש של ילדים באינטרנט על קונפליקטים ושינוי מאזן הכוחות ביחסי הורים-ילדים", עיתון יסודות גיליון 22
⁵⁷ קריגל, קרני ועינת פלד (2016) הנתבי המוביל מתלות לעצמאות כלכלית בקרב נשים נפגעות אלימות בן זוג: רקע תאורטי, חסמים ועקרונות פעולה, ביטחון סוציאלי, גיליון 99, עמ' 63-93.

⁵⁸ סבירסקי, ברברה (1993) "שליטה ואלימות – הכאת נשים בישראל", בתוך: אורי רם (עורך) החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים . מרכז למחקר ולמידע בוועדה הכנסת למעמד האישה

משרד החינוך

מזכירות הפדגוגית

אגף חברה ורוח

הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא: עולם העבודה וארגונים

רציונל

עבודה המספקת הכנסה וקיום בכבוד, היא מקור עיקרי לזהות תעסוקתית, לתחושת ערך, למיקום חברתי, ליחסים חברתיים ולרווחה נפשית. העבודה מתקיימת בשכר ושלא בשכר, ככורח וכהעדפה, כביטוי יצירתי וכשגרה מוגדרת מראש, לבד ובמשותף, בתחום הביתי ובתחום הציבורי, באופן מוסכם, בקונפליקט ולעיתים אף בהפעלת כוח. בעולם העבודה העכשווי משרות נבדלות ברמת השכר, בתנאי ההעסקה, ביציבות, בהיקף המשרה ובהזדמנויות הקידום, בפיתוח מיומנויות כחלק מהמשרה ועוד. בחינת 'איכות המשרה' על פי ממדים אלה חשובה לחקר חסמים בכניסה למשרות באיכות גבוהה ולהבנת הקיטוב המעמדי בעולם העבודה ובחברה. עולם העבודה העכשווי הוא דינמי ומגיב לשינויים טכנולוגיים, והוא גם חלק ממערך כלכלה כלל-עולמי שיוצר תנודות המצרות או תנודות המרחיבות את מבני ההזדמנויות.

ביחידה זו נדון בתהליכים החברתיים-ארגוניים-כלכליים-פוליטיים, המתרחשים במדינות העולם ומעצבים את מבני ההזדמנויות ואת אפיוני המשרות המוצעות בהם. ממד נוסף המבחין בין משרות הוא ממד יחסי העבודה המתייחס לאפשרות שיש עובדים שזכויותיהם מוגנות על-ידי נציגי האיגוד המקצועי ויש אחרים שזכויותיהם וחובותיהם מוגדרות בחוזה אישי. גם בני נוער משתתפים בעולם העבודה: כתלמידים בחופשה או לצד הלימודים, כעובדים שלא לומדים וכעובדים שמשתתפים במסגרות לימוד שונות. על-פי החוק, זכויותיהם וחובותיהם מוגנות על ידי הסתדרות הנוער העובד.

הרבה מהמשרות שמוצעות לעובדים מתקיימות בארגונים שונים השייכים למגזרים שונים. בארגוני מעסיקים מתקיימת לעיתים תרבות ארגונית מגייסת, מעודדת, סולידרית, אך באחרים התרבות הארגונית בולמת, מתייגת, מפלה ואף פותחת פתח לשחיתות. ארגונים פועלים בתוך רשתות ובריתות עם ארגונים אחרים (ארגוני ספקים, ארגוני לקוחות, ארגונים ציבוריים) וגם מתוך תחרות מול ארגונים אחרים (כשאלה פועלים בתחומים דומים). יש שארגונים פועלים מתוך הישגיות ומכוונות לרווחיות כלכלית ויש שהם פועלים ללא כוונת רווח, למען מטרות חברתיות וערכיות. בארגוני שירותים שבהם הארגון עובד מול לקוחות, המועסקים נדרשים לקדם את מטרות הארגון באמצעות מיומנויותיהם ובאמצעות שינוי תגובותיהם הרגשיות במפגש עם לקוחות ופונים. ביחידה זו העוסקת בעולם העבודה נבחן גם את האופנים שבהם ארגונים כלכליים ועבודה בהם תורמים, בדרכים גלויות וסמויות, להיווצרות ולשעתוק של אי-השוויון החברתי. בנוסף נבחן גם את תרומתם ליצירת הזדמנויות חדשות מול טכנולוגיות חדשות.

עם התפתחות הטכנולוגיה והידע בתחומים השונים, נוצרת מניפה של עיסוקים שלחלקם נדרשת הסמכה, ובחלקם נדרשים מיומנות וניסיון. חלק מהעיסוקים התפתחו כפרופסיות בתהליכי מיסוד שונים, כשהאגודות שאליהם שייכים הפרופסיונליים מפיצות את הידע החדש בתחום ומקדמות את האינטרסים המשותפים של החברים בהן. עיסוקים אחרים חשופים לשינויים טכנולוגיים, המשנים את הביצועים הנדרשים בהם, ולעיתים אף מייתרים אותם.

יחידה זו מקנה מבט-על ומאפשרת לתלמידים להבין טוב יותר את עולם העבודה ולצבור בכך יתרון בבואם לתכנן את נתיביהם בתוכו, לתכנן קריירה הרצויה להם, שתעזור להם לפתח את שאיפותיהם התעסוקתיות ולתת להן ביטוי. בנוסף היחידה תאפשר פיתוח חשיבה ביקורתית על התהליכים בעולם העבודה ובעולם הארגונים.

מטרות :

- ✓ ביסוס ההבנה כי העבודה היא מקור עיקרי לזהות תעסוקתית, לתחושת ערך, למיקום חברתי, ליחסים חברתיים ולרווחה נפשית.
- ✓ ניתוח חסמים בכניסה למשרות באיכות גבוהה, ועמידה על ההשלכות להבנת הקיטוב המעמדי בעולם העבודה ובחברה.
- ✓ חילוץ הערכים המשקפים את הזכויות והחובות שבבסיס יחסי העבודה של המבוגרים ובני הנוער.
- ✓ מודעות לזכויותיהם ולחובותיהם של בני נוער עובדים ולומדים, המוגנות על ידי חוקי עבודה.
- ✓ בחינת האופנים שבהם ארגונים כלכליים והעבודה בהם תורמים, בדרכים גלויות וסמויות, להיווצרות ולשעתוק של אי-השוויון החברתי, והאופנים שבהם הם תורמים ליצירת הזדמנויות חדשות מול טכנולוגיות חדשות.
- ✓ ביסוס הבנה כי עולם העבודה העכשווי הוא דינמי ומגיב לשינויים טכנולוגיים, והוא גם חלק ממערך כלכלה כלל-עולמי שיוצר תנודות המצרות או תנודות המרחיבות את מבני ההזדמנויות.
- ✓ פיתוח החשיבה בנושא שאיפות תעסוקתיות של בני נוער, לצד פיתוח חשיבה ביקורתית על תהליכים בעולם העבודה.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
משרות בעולם העבודה⁵⁹ ; 60 6 שעות 2 שעות לכל סוגיה	מהי משרה איכותית? תנאים הכרחיים אך לא מספיקים למשרה איכותית	תבחינים למשרה איכותית : שכר יציבות היקף משרה (וולונטריות) תנאי העסקה (פנסיה , חופשת מחלה, הגנה מקצועית) הזדמנויות להכשרה ולקידום	משרה איכותית	ניתוח נתונים של הלמ"ס והסקת מסקנות נתונים המצביעים על סוגי תעסוקה בזיקה למושג "משרה איכותית" טיעון: כסף חשוב יותר מסיפוק בעבודה. דין דילמה: מה עדיף – שכר גבוה ויציבות נמוכה או יציבות גבוהה ושכר נמוך? מה עדיף – עבודה שמאפשרת אוטונומיה רבה אך יציבות מועטה או אוטונומיה מועטה ויציבות רבה?	התלמידים יכתבו מהי משרת החלומות שלכם? וינמקו את בחירתם! צפייה בסרטונים בנושא עולם העבודה כגון: ערכו של אדם טוקיו, סונטה איזה מין שוויון החיים שלנו סיפורים מן המסילה יום החצאית פיגומים יומיים ולילה.

⁵⁹ Findlay, P., Kalleberg, A. L., & Warhurst, C. (2013). The challenge of job quality. *Human Relations*, 66(4), 441-451.

⁶⁰ שטייר, חיה. (2006) "שוק עבודה", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. עמ' 392-385.

זוסמן, צבי. (2004) "שחיקת השכר הנמוך ועוני גובר במשפחות עובדות: ישראל 1989-2002", מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית, ירושלים.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	מהם הקריטריונים למיומנות מקצועית הנדרשת למשרה? ⁶¹	מיומנות מקצועית : לימודים (השכלה) ⁶² והכשרה מעשית-פורמלית ⁶³ /לא פורמלית המאמץ הרגשי בשימור המשרה – אמוציונליות מוגבלת ⁶⁴ ותק וניסיון בארגוני חברה אזרחית ⁶⁵ . מידת נדירות המיומנות ביחס לאחרים/ות בעיסוק היצע וביקוש ⁶⁶	מיומנות מקצועית	טיעון: מיומנות מקצועית פותחת דלתות לתעסוקה איכותית איסוף נתונים, ניתוח והסקת מסקנות איתור מודעות דרושים באתרי האינטרנט ומיפוי המיומנויות המקצועיות הנדרשות למשרה	ניתוח תוכן של מודעות דרושים מהעיתונות ומאתרי אינטרנט.
	מהי משרה פוגענית? ⁶⁷	משרה פוגענית	משרה פוגענית	ניתוח תוכן משרות פוגעניות (מקדונלד).	פעילות אזרחית התלמידים ישתתפו בפעילות המעודדת את כיבוד זכויות האדם והעובד.

⁶¹ Lepak, D. P., & Snell, S. A. (1999). The human resource architecture: Toward a theory of human capital allocation and development. *Academy of management review*, 24(1), 31-48.

⁶² כהן, ינון, (2006) פערי שכר לאומיים, מגדריים ואתניים. בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. 347-339

⁶³ בדגן, מיכל (2016) מותה בטרם עת של ההכשרה המקצועית בישראל. תל אביב: האגודה לזכויות האזרח. עמ' 26-19

⁶⁴ וסרמן, ורדה ואורלי טנא-גזית (2016) רגשות בארגונים. מדריך למידה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 76-95

⁶⁵ פרק הדיון של יוגב, הילה וחגי כץ (2015) עבודה באי נחת: אי יציבות תעסוקתית, עבודה חלקית וזמנית ושכר נמוך במגזר השלישי בישראל, ביטחון סוציאלי 98, 37-15 ,

⁶⁶ Lepak, D. P., & Snell, S. A. (1999). The human resource architecture: Toward a theory of human capital allocation and development. *Academy of management review*, 24(1), 31-48.

⁶⁷ רובינשטיין, דפנה, אורלי בנימין וערן גולן. (2008) "דרך המלך": העצמה מבנית של עובדים עניים בצל תרבות המכרזים. עמ' 159-194 בתוך מימי איזנשטט וגיא מונדלק (עורכים), העצמה

במשפט, סדרת משפט, חברה ותרבות, אוניברסיטת תל אביב: הפקולטה למשפטים. תל אביב: נבו הוצאה לאור.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		פגיעה בזכויות אדם, סטראוטיפים וגילויי גזענות ⁶⁸ פגיעה בזכויות חברתיות של העובד ובעקרונות האמנה הבינלאומית.		עמ"ר: חילוף ערכים מהאמנה הבינלאומית לזכויות הילד.	ניתוח משרה פוגענית באמצעות צפייה בסרטון: המלחמה בניצול בני נוער בעבודה http://www.mako.co.il/news-israel/education-q2_2016/Article-043cb323547d451004.htm
זהות תעסוקתית ⁶⁹ 10 שעות	זהות תעסוקתית: 1. מבוססת אבחון ו'התאמה' (כישורים ונטיות) 2. מבוססת התנסות והזדמנויות. ⁷⁰	ממדים של זהות תעסוקתית: מימוש עצמי ותחושת הצלחה לעומת התפתחות במקצוע שנבחר ⁷⁰ .	זהות תעסוקתית	חקר ראיונות/סקרים בנושא זהות תעסוקתית: (כגון: עבודה כפרנסה, עבודה המתאימה לנשים/גברים, עבודה כבסיס למעמד, כבוד ויוקרה, עבודה כמקור לסיפוק, עבודה כשליחות).	אתגורפיה: התלמידים יתעדו שיחות עם מבוגרים מועסקים לגבי שלוש שאיפות תעסוקתיות. לאחר התייעוד התלמידים יחלצו תובנות על בסיס המושגים מתוך היחידה, ויציגו את תובנותיהם בפני הכיתה.
	מהם הגורמים המטפחים/חוסמים זהות תעסוקתית?	גורמים המטפחים זהות תעסוקתית: חוללות תעסוקתיות ⁷¹ שאיפות תעסוקתיות בחירה בעיסוק מבנה הזדמנויות (המשרות והעיסוקים הרלוונטיים למרחב זמן ונגישות).	חוללות תעסוקתית: הסללה ומגדור הון אנושי הון תרבותי הון רגשי ⁷⁴ הון חברתי ⁷⁵	טיעון וגיבוש עמדה והנמקתה: טענה: כל מערכת קשרים שיש לאדם מועילה באותה מידה להתפתחות זהות התעסוקתית.	התלמידים ימלאו שאלון בנושא זהות תעסוקתית, נטיות, כישורים וערכי עבודה חלק א: רשימת מקצועות בעלי יוקרה גבוהה ונמוכה. התלמיד יסמן בסולם מ-1-5 מקצוע המועדף עליו לעתידו המקצועי חלק ב: הוספת גורמים שלדעת התלמיד יגרמו לכך שיצליח או שלא יצליח להשיג את המשרה.

⁶⁸ גוצלב, רונה ובנימין, אורלי (2006) "גמדים או רובוטים" מחויבות ודה-הומניזציה כלפי עובדים "זמניים" בקרב מנהלי משאבי אנוש במגזר הציבורי. סוציולוגיה ישראלית, ז'(2), 253-280

⁶⁹ זמני – סדרס-ליבוביץ', שלומית <http://www.matnasim.org.il/?CategoryID=2879>

⁷⁰ יזרעאלי, דפנה (1999) "המגדור בעולם העבודה", ע"מ 167-215 בתוך מין מגדר ופוליטיקה, תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

⁷¹ הורוביץ, שושי (2012) השפעת אי ביטחון תעסוקתי על ביצועי עבודה ונטיות עזיבה. עבודת גמר לתואר מוסמך, בית הספר למנהל עסקים, אוניברסיטת בר אילן. רמת גן.

⁷⁴ אילוז, אווה. (2008) "סבל, שדות רגשיים והון רגשי" בתוך: אינטימיות קרה: עלייתו של הקפיטליזם הרגשי", תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

⁷⁵ תלמוד, אילן. (2006). רשתות חברתיות. בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. 378-384

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	מהם הגורמים המשפיעים על שאיפות וציפיות תעסוקתיות:	רשתות חברתיות ⁷² דינמיות בשוק ⁷³ העבודה: דור ה-Y, דור ה-Z (וירטואליות, למידה עצמית, פיתוח מיומנויות, תצורות עבודה חדשות ועוד) אינטליגנציה רגשית/מיומנויות חברתיות	הון טכנולוגי ⁷⁶	עמ"ר מה יותר חשוב במקום העבודה IQ או EQ. או דיון דילמה: ביטוי תסכול בעבודה כחיזוק של תחושת אותנטיות ומימוש עצמי, ביטוי תסכול בעבודה כפגיעה בחברים לעבודה מול סיכון מקום העבודה.	חלק ג: לאן כדאי לפנות, עם מי כדאי לדבר ומה נכון ללמוד כדי לחזק את הסיכוי שיוכלו לעבוד במשרה המועדפת.
		מוביליות וגורמים החוסמים התפתחות תעסוקתית ⁷⁷ : אי-שוויון בנגישות להכשרה מקצועית ולמיומנות מקצועית		עמ"ר למה הכוונה באמירה "יש לתת חכות ולא דגים"? האם אתם מקבלים את האמירה? כיצד לדעתכם ניתן להנגיש חכות?	
		הסללה מקצועית אתניות מגדור ⁷⁸		ניתוח נתונים והסקת מסקנות מתוך הלמ"ס לגבי אחוז נשים במשרות בכירות.	

⁷² תלמוד, אילן. 2006. "רשתות חברתיות". בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. 378-384

⁷³ אלמוג, תמר ועוז אלמוג (2016) דור ה-Y: כאילו אין מחר, מודן.

⁷⁶ גרדוס, יהודה. (2006). גאוגרפיה של מרכז ופריפריה. בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. 73-81.

⁷⁷ לוין-אפשטיין, נוח (2006) מוביליות בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון.

⁷⁸ יזרעאלי, דפנה (1999) מגדור בעולם העבודה. בתוך: יזרעאלי, הרצוג, פרידמן ואחרות (עורכות), מין, מגדר, פוליטיקה. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 167-216.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
ארגונים 4 שעות מגזרים 4 שעות	ארגונים⁷⁹ מאפייני הארגון האם מגוון של סוגי מגזרים חיוני לקיומה של חברה?	מאפייני הארגון: החזון הארגוני/מטרות ויעדים גודל רמה טכנולוגית גלובליות לעומת מקומיות ודאות לעומת סיכון מקורות מימון מכוונות רווח <u>סוגי מגזרים</u> מגזר ציבורי (הראשון): שלטון מקומי⁸⁰, מנהל ציבורי ובטחון שירותים ציבוריים שירותים חברתיים מגזר עסקי (השני): תעשיות שירותים עסקיים⁸¹ שירותים מסחריים	חזון ארגוני סיכון תעסוקתי מקורות מימון מגזר ציבורי מגזר עסקי מגזר שלישי עבודת רגש – מרכזיותה עיסוקי הטיפול והשירות.	מיון וסיווג ארגונים על-פי קריטריונים של מאפייני ארגון . עמ"ר: באיזה סוג של ארגון היית רוצה לעבוד ומדוע? עמ"ר: מהם הערכים העומדים מאחורי המגזרים השונים? טיעון: מגוון של סוגי מגזרים חיוני לקיומה של החברה. העלאת מגוון נקודות מבט	<u>הצעה דידקטית</u> : התלמידים יאתרו 20 ארגונים מתוך האינטרנט. ימיינו את הארגונים על-פי הקריטריונים של מאפייני ארגון סרט "אמא שנייה" http://tivon.tagonet-ltd.com/show.php?id=2550 התלמידים יבחרו חברה שהמשפחה שלהם עובדת איתה ויפנו טלפונית לשירות הלקוחות של חברה זו. הם יערכו רשימה של כל הביטויים שנציגי השירות השתמשו בהם כדי להעניק לפונים להרגיש מרוצים ונינוחים. דיון בנושא סוגי השירותים החברתיים תוך כדי הצגת היתרונות והחסרונות של נקודות המבט. המורה יאתר סוגים של ערכים המניעים את העבודה במגזרים השונים, ויבקש מהתלמידים לדרג ערכים אלה, על פי סולם הערכים שלהם.

⁷⁹ יצחק סמואל. (2012) ארגונים: מבוא לתורת הארגון (מהדורה שלישית). הוצאת המכללה האקדמית גליל מערבי /כנרת, זמורה-ביתן.

⁸⁰ חמאסי, ראסם. (2006) שלטון מקומי. בתוך: רם, אורי וניצה ברקוביץ' (עורכים) אי/שוויון, באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון. 393-400

⁸¹ ח, אביעד (2004) "ניהול רגשות" בארגוני שירותים בתוך: תרבות ארגונית, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 127-145.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		מגזר שלישי – החברה האזרחית ⁸² , עמותות, ארגונים לא ממשלתיים ⁸³ NGOs	תעשיות עתירות ידע (הייטק וביוטק) ⁸⁴ תעשיות עתירות כוח אדם (יצרניות וחקלאיות	האם נכון לאפשר לגורמים עסקיים לפעול במגזר הציבורי? טיעון : כלכלת השירותים מחזקת אי-ביטחון תעסוקתי	
4 שעות	תרבות ארגונית ⁸⁵ המשותף לתרבויות ארגוניות והמייחד כל אחת מהן	תרבות ארגונית ערכים, אמונה, נורמות ומנהגים (ברובד הסמוי והגלוי)	רובד סמוי, רובד גלוי	השוואה והסקת מסקנות השוואה בין ארגונים על פי התרבות הארגונית שלהם. לדוגמא: תנועות נוער, מתנסים, נבחרות ספורט עמ"ר: מהם הערכים המנחים את הארגון ברובד הגלוי והסמוי?	תצפית התלמידים יערכו תצפית ממוקדת על התרבות הארגונית של בית הספר בחינת התרבות הארגונית במגוון ארגונים(ציבורי, ממשלתי ופרטי)
4 שעות	בירוקרטיה	בירוקרטיה, מבנה פורמלי מבנה בלתי פורמלי צרכים חברתיים	בירוקרטיה, מבנה פורמלי מבנה בלתי פורמלי צרכים חברתיים	חשיבה ביקורתית הטכנולוגיה מיעלת את הבירוקרטיה או מסרבלת אותה?	מומלץ לצפות בהדגמת התחושה של התמודדות הפרט מול מערכת הבירוקרטיה בסרט "אני דניאל בלייק"

⁸² שמיד, הלל (2015) החברה האזרחית בישראל: תמורות, מגמות, וכיווני פעולה לעתיד, ביטחון סוציאלי, 98, עמ' 5-13.

⁸³ כץ, חגי ויוגב-קרן, הילה (2015) עבודה באי-נחת: אי-יציבות תעסוקתית, עבודה חלקית וזמנית ושכר נמוך במגזר השלישי בישראל, ביטחון סוציאלי, 98, עמ' 15-37.

⁸⁴ פרנקל, מיכל (2008). מגדר ומבנה מגדרי בארגונים: עמודים 159-161, בתוך "מתכנתות מחדש את הנשיות? הבניית זהות מגדרית בתעשיית ההיי-טק בישראל": בין הסדר המגדרי הגלובלי לבין הסדר המגדרי המקומי". סוציולוגיה של ארגונים, האוניברסיטה הפתוחה.

⁸⁵ רז, אביעד (2004) "הגדרות של תרבות ארגונית" בתוך: תרבות ארגונית, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה עמ' 23-32.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
2 שעות	קוד אתי צורך של ארגון או ערך /מטרד לחברים בארגון	עקרונות הבירוקרטיה על פי וובר ⁸⁶ : ניהוליות – פורמליות לעומת אי-פורמליות	קוד אתי	ניתוח טקסט ניתוח קוד אתי של ארגון כגון תעשיות, חברות שמשווקות מוצרים. עמ"ר: אילו ערכים חשובים לי בגיבוש קוד אתי. האם ערכים אילו מתאימים לסוגי ארגונים שונים?	https://www.youtube.com/watch?v=QjDvV86WMDk דיון: מה הקריטריון לפיטורי עובד בתקופה של צמצומים? כתיבת מסמך: התלמידים ינסחו "קוד אתי" לארגון בית הספר שבו הם לומדים
4 שעות	תרבות ארגונית שלילית	תרבות ארגונית שלילית 1. נפוטיזם (מינוי מקורבים) 2. שחיתות ארגונית ⁸⁷ : לקיחת שוחד, הלבנת הון, העברת מידע קניין רוחני, פטנטים. 3. הטרדות מיניות 4. סטראוטיפים וגזענות	נפוטיזם שחיתות ארגונית סטראוטיפים גזענות	טיעון וגיבוש עמדה יש הטוענים כי ראוי לאייש משרות על ידי בנים של מעסיקים, היות שיש להם התכונות הטבעיות לכך.	ניתוח כתבות מהאינטרנט המדגימות תרבות ארגונית שלילית. פתרון בעיות עידוד אקטיביזם חברתי: הצעת רעיונות עם כשלים ארגוניים של תרבות ארגונית שלילית?
חסמים בעולם העבודה 4 שעות	מהו אי-שוויון תעסוקתי? כיצד הוא בא לידי ביטוי בעולם העבודה? מוביליות חברתית-כלכלית מול שעתוק מעמדי	שוויון/אי-שוויון בהזדמנויות בתעסוקה ⁸⁸ : א. בשלב הכניסה ב. בשלב הקידום	סגרגציה אופקית וסגרגציה אנכית: אי-שוויון מגדרי אי-שוויון אתנו-לאומי. אי-שוויון לפי מיקום גאוגרפי בין המגזרים	איסוף וניתוח נתונים עבודה במרשתת באתר ⁸⁹ שוויון הזדמנויות בעבודה ניתוח שתי פניות ומענה של הנציבות לשוויון הזדמנויות בעבודה. טיעון:	ניתוח נתונים, מיון וקבלת החלטות סימולציה: גיוס מועמדים למשרה ממיקומים חברתיים שונים (מגדר, אתנו-לאומי ועוד).

⁸⁶ ובר, מקס. (1993). "בירוקרטיה". בתוך: רוט-הלר, דניאלה וניסן נוח (עורכים), היחיד והסדר החברתי. תל-אביב: הוצאת עם עובד. עמ' 222-229.

⁸⁷ לינדר-גנץ, רוני (2012) שחיתות בעבודה <https://www.themarker.com/markerweek> 1.1726834

⁸⁸ אבו-רביעה-קוויידאר, סראב (2017) זהות מעמדית בהתהוות: פרופסיונליות פלסטיניות בנגב, ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית.

⁸⁹ <http://employment.molsa.gov.il/Employment/Shivyon/Employees/Pages/FAQDiscrimination.aspx>

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
		ג. בתחרות על תפקידים	אי-שוויון כלכלי: שכר ותגמולים אי-שוויון חברתי: מעמד, 'וקרה'. הערה: יש לבחור בסוג אחד מבין סוגי אי-השוויון.	נקיטת עמדה טענה: "מקצועות 'נשיים' נחשבים פחות" חקר על פי נתוני למ"ס "נשים מרוויחות פחות מגברים"	עריכת סקר של תלמידים לגבי מקצוע הוריהם: האם במקומות עבודה של הוריהם ההנהלה מאופיינת במגוון מגדר/אתני/לאומי? הצגת מסקנות התלמידים לגבי בדיקת ההומוגניות או ההטרוגניות של ההנהלה. כתיבת נייר עמדה (פוסט) ל נציב שוויון הזדמנויות בעבודה על אירוע שיש בו אי-שוויון חברתי והצעה לדרך טיפול.
תעסוקת בני נוער ⁹⁰ 4 שעות	אילו הזדמנויות תעסוקה פתוחות בפני בני נוער?	קריטריונים של תעסוקת בני נוער, מקג'ובס ⁹¹ : עבודה זמנית? עבודה ללא התמחות? תשלום שכר? הגנה על בני נוער עובדים זכויות וחובות עבודה כהצבר הון אנושי פיתוח מיומנות כהתנסות עבודה ב"חברת הסיכון" ⁹² העסקה פוגענית של בני נוער (הטרדות) אי-ודאות	נוער לומד נוער עובד נוער עובד ולומד	איסוף נתונים איתור בעיות בנושא תעסוקת בני נוער, והצעות לפתרון עריכת סקר – שאלון על העסקת בני נוער (סוגי תעסוקה, זכויות). עמ"ר: אילו ערכים נפגעים/מתנגשים בהעדפה של עבודה על חשבון השכלה? עמ"ר: מהם הערכים הגלומים בתעסוקת בני נוער (לומד)	צפייה ביקורתית בסרטים: זכויות בני נוער בעבודה http://mizbala.com/digital/videos/72265 דיון בקבוצות בשיטת הג'יקסו: כל קבוצה תעסוק באחד מהמושגים (נוער לומד/נוער עובד/נוער עובד ולומד), ותשתף את שאר הכיתה במסקנותיה.

⁹⁰ דוח מרכז אדוה – התפלגות העובדים השכירים לפי ענף כלכלי ורמות שכר.

⁹¹ רם, אורי (2006) גלובליזציה בתוך רם א. וברקוביץ' נ. (עורכים) אי/שוויון. באר שבע: הוצאת אוניברסיטת בן גוריון.

⁹² ליבליך, עמיה (2016) קולות: עוני חדש בישראל, חיפה: אוניברסיטת חיפה והוצאת פרדס ובמיוחד נספח: עוני כלכלי עמ' 255.

הנושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדין	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
יחסי עבודה 93 4 שעות	אתגרי ההתאגדות המקצועית בשוק העבודה העכשווי	אמון במעסיקים משא ומתן על תנאי העסקה: 1. בידוד לעומת התאגדות מקצועית 2. חוזה אישי 3. חוזה/הסכם קיבוצי מאבקים (שביתה)	חוקי עבודה השביתה אי-ביטחון תעסוקתי חוק בטיחות וגהות בעבודה	שאלת שאלות : של עובד חסר קביעות לגבי מעמדו וזכויותיו.	בנייה של משחק דיגיטלי שימחיש את התועלת בהתאגדות של עובדים: חוזה אישי לעומת הסכם קיבוצי. קישור למערך שיעור לגבי חופש ההתאגדות, זכויות בתעסוקה (המטה לחינוך אזרחי) ניתוח יחסי עבודה לאחר צפייה ביקורתית בסרטים : השביתה (2005) זהב לבן עבודה שחורה (2004)

נושא: גלובליזציה –

סוציולוגיה של עולם קטן ומרושת

רציונל:

היחידה עוסקת באחד התהליכים המרכזיים המעצבים את פני החברה בעשורים האחרונים – גלובליזציה. בצורה בסיסית ביותר, ניתן להבין גלובליזציה כתהליך של התרחבות והאצה של קשרים ורשתות בין תרבויות, קהילות, כלכלות ומדינות תוך כדי הפיכת העולם ל"כפר קטן ומרושת". לגלובליזציה יש שלושה מאפיינים עיקריים: היא מקצרת מרחקים גאוגרפיים וטמפורליים בין מקומות ואנשים (דחיסת יחידות זמן-מרחב); היא מעמיקה את התלות ההדדית

⁹³ מונדלק, גיא (2004) יחסי עבודה בעידן של תמורות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה

(interconnectedness) בין יחידות שבעבר לא היו בהכרח תלויות זו בזו או במגע זו עם זו; היא מגדירה מחדש את חשיבותם של גבולות לאומיים ואת השפעתם על חיינו.

למרות ההסכמה הקיימת ביחס למאפיינים אלה, יש מחלוקות ביחס למקורותיה של התופעה, למשמעותה ולהשלכותיה. כך למשל, יש הסכמה על כך ששינויים טכנולוגיים בתחבורה, בתקשורת ובעולם הדיגיטלי מאפשרים לנו להיות יותר מרושתים ולקצר מרחקים באופן מהיר יותר. אך האם די בשינויים טכנולוגיים כדי להבין תהליכי שינוי ביחסים שבין בני אדם? האם טכנולוגיית הרשת שדוחסת יחידות של זמן-מרחב הופכת אותנו ליותר או לפחות מחוברים? ליותר או לפחות מנוכרים? ומה משמעותה האישית והקולקטיבית של חברת הרשת?

בדומה, קיימת הסכמה שתהליכי גלובליזציה מקלים על חציית גבולות ומפגישים בין אנשים ותרבויות שבעבר לא היו סיכוי רב שיהיו במגע. אך האם האפשרות לחצות גבולות ולבוא במגע, מקרבת או מרחיקה בין בני אדם? האם היא חושפת את הדמיון בין בני אדם או דווקא מעצימה את השוני ביניהם?

לבסוף, רבים טוענים שתהליכי גלובליזציה המקלים על המעבר של הון, סחורות ועבודה תורמים לפיתוח הכלכלי ולאפשרויות ניעות סוציו-כלכלית שלא היו קיימות בעבר. אך האם אכן העולם הפך לשטוח? האם תהליכי גלובליזציה ביטלו את יחסי הכוח בין מדיניות עשירות לעניות? ובתוך המדינות עצמן, האם כולם נתונים או נהנים באותה מידה מהעושר החומרי שנוצר בעקבות תהליכי גלובליזציה? האם אפשרות הפיכת העולם ל"שטוח" מצמצמת או מגדילה את הפערים בנגישות לעושר של יחידים, קבוצות ואומות ולאפשרויות לניעות חברתית וכלכלית העומדות בפניהם?

חיבורים בין נושא זה לנושאים אחרים בתוכנית והערך המוסף של היחידה הספציפית

בדומה לנושאים האחרים של תכנית הלימודים במקצוע סוציולוגיה, ארגון החומר מתייחס לשני צירים מרכזיים: אי-שוויון וזהות. ביחידה הנוכחית, שני הצירים האלה באים לידי ביטוי בשתי "שאלות פוריות" עיקריות: האחת, האם גלובליזציה מגבירה את הדמיון התרבותי או מדגישה את השוני בין בני אדם? השנייה, האם גלובליזציה מצמצמת את אי-השוויון או מגדילה אותו?

ההיכרות עם המושגים הסוציולוגיים והתובנות שעלו מהיחידות האחרות (למשל: תרבות נעורים וצריכה, עולם העבודה, חיים משפחתיים), תעמיק את ההבנה לגבי הקשר שבין תהליכי גלובליזציה ושאלות על זהויות אישיות וקולקטיביות ועל מקומנו בריבוד החברתי בעידן הנוכחי (או בעולם הנעשה יותר מורכב או בעולם חברתי חוצה גבולות). תובנות אלו יקנו מיומנויות של ביקורת כלפי תהליכים חברתיים שהתלמידים נוטים לזהות כ"טבעיים" או הכרחיים וכלפי תהליכים טכנולוגיים שנתפשים כ-ex machina.

הערך המוסף העיקרי של היחידה הוא בתובנה כי לא ניתן להבין גלובליזציה – על מקורותיה, מחולליה והשלכותיה, מחוץ להיבט האנושי. גלובליזציה מאתגרת את הסדר החברתי, מרחיבה את גבולות הברור מאליו ומייצרת משמעויות ותובנות חברתיות ואנושיות חדשות. היחידה מדגישה את חשיבותה של הפרספקטיבה

החברתית על שינויים טכנולוגיים שיוצרים רשתות בין אנשים ומאפשרים להם לחצות גבולות ומחסומים. פרספקטיבה זו גורסת כי בטכנולוגיה כשלעצמה אין די להבנת אופיים של תהליכי שינוי חברתי, כשם שאין בה די להבנת משמעותם המוסרית או הנורמטיבית של תהליכי השינוי. היחידה מעודדת חקירה ודיון על הקשר בין תהליכי גלובליזציה המתקיימים ברמה המקרו-חברתית לבין אי-שוויון חברתי ובניית זהות אישית וקולקטיבית המתקיימים ברמה המיקרו-חברתית ובזירות לוקליות.

מטרות

- ✓ ביסוס ההבנה הסוציולוגית להבנת המקורות, המאפיינים וההשלכות החברתיים של תופעת הגלובליזציה
- ✓ יישום לבחינת תהליכי מיקרו ומקרו חברתיים
- ✓ ניתוח טווח הדעות המופיע בדיון הציבורי והמחקרי על הסוגיות הקשורות לגלובליזציה
- ✓ היכרות עם מאפייני התופעה ועם הגדרותיה השונות
- ✓ דיון בקשר ההדדי והמורכב בין שינויים טכנולוגיים לבין חברה באמצעות מושג ה"רשת" והקשר שלו לתהליכי גלובליזציה
- ✓ מודעות לאופנים שבהם רשתות וירטואליות ולא וירטואליות משפיעות על זהותנו האישית והקולקטיבית ועל יחסינו עם הסביבה הקרובה והרחוקה
- ✓ הצגה של סוכני גלובליזציה מרכזיים (תאגידים רב לאומיים, תנועות חברתיות חוצות גבול ותהליכי הגירה), והשוואה ביניהם, ודיון בכל אחד מהסוכנים האלה ביחס לשאלות של דמיון ושוני תרבותי; סולידריות וקונפליקט; שוויון ואי-שוויון
- ✓ בחינת משמעויות חברתיות-מוסריות ופוליטיות של תופעת הגלובליזציה ופיתוח חשיבה ביקורתית באמצעות ניתוח והתנסות במחלוקות המרכזיות
- ✓ פיתוח מיומנויות מתודולוגיות כגון ניתוח מאגרי נתונים סטטיסטיים של ארגונים בינלאומיים (OECD)
- ✓ חשיפה לתהליכי התלות ההדדית (interconnectedness) המתקיימים בעולם של ימינו, שיהיה בה כדי להעמיק את ההבנה הרפלקסיבית ביחס למיקומם של התלמידים בתוך העולם הגלובלי כסובייקטים וכאובייקטים כאחד.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
"גלובליזציה – עולם קטן ומרושת" 9 שעות	הגדרה של גלובליזציה	התמקדות בהגדרת הגלובליזציה בהיבטים שונים: חברתיים, כלכליים, פוליטיים ותרבותיים	גלובליזציה (הגדרה של אנתוני גידנס) ⁹⁴ מיקרו ומקרו		ניתוח סוגיה חברתית עכשווית על פי ארבעת ההיבטים. דוגמה (1): קיימות ואיכות הסביבה. דוגמה (2) מדיניות משרד החינוך לתגבור מקצועות מדעיים ושפות
	מאפיינים עיקריים של גלובליזציה – עולם קטן	שלושה מאפיינים עיקריים של התופעה: דחיסת מרחב-זמן: העולם כפר גלובלי קטן – כיצד משתנות תפיסות של זמן ומקום גבולות: משמעות של גבולות פיזיים, חברתיים, פוליטיים ותרבותיים במציאות גלובלית תלות ההדדית בין חברות שונות (interconnectedness): האם תלות כלכלית, טכנולוגית, וכי יוצרות סולידריות או אי-שוויון בין חברות?	מרחב וזמן ⁹⁵ גבולות וחצייתם תלות הדדית ⁹⁶	שאלות חשיבה מהו קרוב ומהו רחוק, (מה יותר קרוב? אתר הקניות האינטרנטי (עלי באבא / אמזון) או הקניון באזור מגורי) טיעון תפיסות זמן ומקום מבוססות על תפיסות חברתיות. השוואה גבולות פיזיים בין מדינות לעומת גבולות תרבותיים: מוזיקה, לדוגמה טענה: תלות בין חברות יוצרת שוויון או אי-שוויון	המחשה של דחיסת תפיסת מרחב: שימוש במפות העולם: פילוח מפות על פי קריטריונים: שפות, תרבויות, רשתות סולריות. המחשה של דחיסת תפיסת זמן: ניתוח מילים של שירים ישראלים בני 50 שנה ובני זמננו, תוך התייחסות לתהליך הגלובליזציה. ניתוח אירוע: חפשו באמצעי התקשורת מקרה שקיימת בו תלות הדדית בין חברות שונות
	עולם מרושת	מהי רשת? מאפיינים של רשת	רשת ⁹⁷ קהילה קבוצה	הבניה של מושג: רשת, קהילה וקבוצה דיון במושג רשת "מהמיקרו למקרו." הצדקת הידע והערכות המרשתת מייצרת אפשרויות חדשות לסלידריות	היכרות עם רשתות שונות והבנת מורכבות הרשת במציאות גלובלית

⁹⁴ אנתוני גידנס (2015) סוציולוגיה, מהדורה 6, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 106-116 ועמ' 116-118

⁹⁵ באומן (2004), גלובליזציה ההיבט האנושי הוצאת רסלינג

⁹⁶ באומן, זיגמונד, 2002, גלובליזציה – ההיבט האנושי, תל אביב: הקיבוץ המאוחד פרק ראשון.

⁹⁷ Castells, Manuel (1996, second edition, 2009). "The Rise of the Network Society, The Information Age": **Economy, Society and Culture Vol. I**. Malden, MA; Oxford, UK: Blackwell.

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

--	--	--	--	--	--

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
גלובליזציה ניתוח תאורטי ⁹⁸ 6 שעות לכל תאוריה * 4 תאוריות סה"כ 24 שעות	גלובליזציה בראי התאוריות האם הגלובליזציה הופכת אותנו לדומים או לשונים	תאוריות על גלובליזציה תאוריית ה"חברה העולמית" ⁹⁹ תאוריית "שונות תרבותית" ¹⁰⁰ גלובליזציה נאו-ליברלית ¹⁰¹ תאוריית המערך העולמי ¹⁰²	גלובליזציה ניתוח נאו-מוסדי תהליכי הידמות נתק תרבותי שונות תרבותית נאו-ליברליזם ליברליזציה הפרטה	עמ"ר: כיצד משפיעה הגלובליזציה על חיי? (בתחומים כגון אופנה, סלולרי, מוזיקה, ספורט) השוואה: בתחומי החיים השונים של אופנה וכו' בקרב אנשים ממדינות שונות. טיעון ליחיד נודעת חשיבות בעיצוב החברה העולמית	המחשה של נושא הגלובליזציה: בדיקה של תוויות על מוצרי צריכה מרחק תרבותי ודמיון תרבותי בין בני נוער: חיפוש ביוטיוב אחר סרטונים העוסקים בבני נוער בארצות שונות.

⁹⁸ לויכוחים מרכזיים בדיון הסוציולוגי בגלובליזציה ראו

Guillen, Mauro (2001) "IS GLOBALIZATION CIVILIZING, DESTRUCTIVE OR FEEBLE? A CRITIQUE OF FIVE KEY DEBATES IN THE SOCIAL SCIENCE LITERATURE", **Annual Review of Sociology** 27: 235-260 <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.soc.27.1.235>

⁹⁹ תאורית ה"חברה העולמית" World Society Theory, תאוריה נאו-מוסדית שמדגישה תהליכי דמיון והידמות בעקבות תהליכי גלובליזציה –

Meyer, J.W., Boli, J., Thomas, G.M. & Ramirez, F. O. "World society and the nation-state." **American Journal of Sociology**, 103 (1997): 144-181;

Meyer, John W. "World society, institutional theories, and the actor." **Annual Review of Sociology** 36 (2010): 1-20.

¹⁰⁰ תאוריה שמדגישה את הנתק והשונות ברמה התרבותית:

ארג'ון אפדוארי (2013) "נתק ושונות בתרבות העולמית (1990), בתוך מק'גי, ר' ג'ון, וריצ'רד ל' וורמס (עורכים). תאוריות אנתרופולוגיות: מבוא היסטורי (ברך ב'). הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 863-914.

¹⁰¹ תאוריית קונפליקט של דיוויד הרווי ההולך בעקבות מרקס ומסביר כיצד נאו-ליברליזם מתפשט על הכלכלות הלאומיות.

דיוויד הרווי "קיצור תולדות הנאו-ליברליזם", מולד. כרך 1

<http://www.molad.org/info/neoliberalism-book/> . <http://www.textologia.net/?p=2554>

¹⁰² סאסקייה סאסן מציגה את תאוריית המערך העולמי ודנה באי-שוויון ובתלות בתוך העיר (בין מעמדות) ובין ערים בצפון הגלובלי ובדרום הגלובלי

Sassen S. 1991. **The Global City**. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
	האם גלובליזציה מעמיקה את אי-השוויון בחברה הקפיטליסטית או מייצרת אפשרויות חדשות?		צפון גלובלי דרום גלובלי אי-שוויון בעיר	העלאת אפשרויות והערכה על פי קריטריונים של הפרטה הסקת מסקנות מניתוח נתונים מקומיים, בערים איתור ביטויים נראים וסמויים לאי-שוויון בעיר בדיקת הקשר בין הפרטה לבין קיטוב באי-השוויון מנתונים גלובליים של מדינות ((דירוג מדינות במדרג הגלובלי , OECD PIZA) לבין מדרוג קבוצות בתוך המדינה (למ"ס))	https://www.youtube.com/watch?v=wB8ZrpMez7c להבלטת דמיון – https://www.youtube.com/watch?v=s7R3IP-vguw

Sklair L. 1991. **Sociology of the Global System**. New York: Harvester Wheatsheaf.
לביא, נועה. 2006. "תופרים גלובליזציה: גלובליזציה, המדינה ותעשיית הטקסטיל בישראל." תאוריה וביקורת 103-124.29 :
ראו גם בהמשך הפנייה לאלפסי ופנסטר העיר הלאומית והעיר העולמית

משרד החינוך
מזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת מדעי החברה

נושא	שאלת מוקד וסוגיות מרכזיות לדיון	תתי-נושאים	מושגים מרכזיים	אסטרטגיות חשיבה מומלצות ועקרונות עמ"ר	הצעות דידקטיות
גלובליזציה – זהויות ויחסים חברתיים ברמת המיקרו 4 שעות כפול 6 שאלות מוקד סה"כ 24 שעות	כיצד משפיעה הרשת על יחסים כיצד משפיעה הרשת על זהויות חברתיות האם הסדר החברתי משתנה בעקבות גיבוש זהויות ברשת? האם הגישה לאינטרנט היא שוויונית (digital divide)?	מבנים של יחסים חברתיים ברשת זהויות חברתיות ברשת: זהויות משנה (דתית, משפחתית, גילית, מגדרית) שוויונות/ אי*שוויון	יחסים חברתיים ¹⁰³ שוויוניות ברשת digital divide	טיעון: כיום אנו יותר מחוברים זה לזה באמצעות הרשת החסרונות של חברויות ברשת גוברים על היתרונות עמ"ר: איך אני מבנה את זהותי ברשת? מה ההבדל בין זהות בחברה שאני חי בה לזהותי ברשת? עמ"ר: מה המשמעות החברתית של "זהות פיקטיבית" ואיך זה משפיע עליי?	חקר והסקת מסקנות עריכת מחקר בבית ספר על שימוש באינטרנט כאמצעי ליצירת חברויות. שוויוניות בסרט צפייה בסרט "פרינסס שואו" מאת עידו הר על כוחו המחבר של היוטיוב דיון האם הגישה לאינטרנט היא שוויונית (digital divide)? נגישות לאינטרנט בקרב קבוצות שונות

¹⁰³ Mesch, G. (2009). "The internet and youth culture". *The Hedgehog Review*, 11 (1), 50-60. Retrieved from

מש עוסק בתרבות בני הנוער – רמת מזו

פישר, ערן (2010) "לכודים ברשת: שיח הטכנולוגיה הרשתית והקפיטליזם החדש". תאוריה וביקורת **37**

פישר עוסק ברמת המיקרו – איך טכנולוגיית הרשת תורמת לקפיטליזם הגלובלי

פלורה צפובסקי, (2017) "חברים אין רק בפייסבוק", ידיעות אחרונות <https://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-4991512,00.html>

Schwarz, Ori (2012) 'The New Hunter Gatherers: "Making Human Interaction Productive in the Network Society"', *Theory, Culture & Society* **29(6)**: 78-98. 6.

Schwarz, Ori (2011) 'Who Moved my Conversation? Instant Messaging, Intertextuality, and New Regimes of Intimacy and Truth', *Media, Culture & Society* **33(1)**: 71-87

שוורץ עוסק ברמת המיקרו

עבודות על unfriending . ניק ג'ון ושירה דביר-גבירצמן על התופעה הזו בישראל כסוג של ביטוי פוליטי במהלך מלחמה

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcom.12188/full>

שוורץ עוסק ברמת המיקרו

גלובליזציה – יחסים חברתיים, כלכליים ופוליטיים ברמת המקור	האם התלות ההדדית ודחיסת יחידות זמן ומרחב מגבירות את אי-השוויון או מצמצמות אותו?	יחסים חברתיים, כלכליים ופוליטיים גורמים לתלות הדדית בין חברות שונות תאוריית המודרניזציה תאוריית המערך העולמי ¹⁰⁴	תלות הדדית דחיסת זמן דחיסת מרחב העולם הוא שטוח ¹⁰⁵ תרבות צריכה ¹⁰⁶	ניתוח מקרה בוחן של אי-שוויון בנגישות לאינטרנט בארץ (הלמ"ס) ישראל – ניתוח נתונים ביחס לנגישות לאינטרנט בקרב בני נוער ומבוגרים	אי-שוויון בנגישות לאינטרנט הצגה וניתוח נתונים על מדדי פיתוח ואי-שוויון בעולם (OECD)
סוכני גלובליזציה : תאגידים רב-לאומיים מומלץ לשקול להתעמק בסוכנים באופן המוצג ב- 30%	כיצד משפיעים תאגידים גלובליים על תרבות הצריכה?	מהם תאגידים גלובליים? אסטרטגיות לצבירת כוח של תאגידים. חשיבות התאגידים קשר בין הון ושלטון : מערכת היחסים בין המדינה, התקשורת והתאגידים גישות סוציולוגיות גישה – אימפריאליזם כלכלי-תרבותי (מקדונלדיזציה) גישה עולמקומית Glocalization	תאגידים גלובליים אימפריאליזם כלכלי עולמקומיות pk ¹⁰⁷	השוואה : בין אסטרטגיות לצבירת כוח של תאגידים רב-לאומיים עמ"ר : האם תאגידים גלובליים משפיעים על הבחירות שלי ובאילו תחומים?	צפייה בסרט : "קרוב אבל רחוק" מאת איילת ברגור – סרט על חברת אינטל, קריית גת סקר : איתור תאגידים בקניון/google maps ובחינת שמות התאגידים כמבטאים גישה אימפריאליזם כלכלי או גלוקולזיציה

¹⁰⁴ ארנויך, ב. (2003). כלכלה בגרוש איך (לא) להסתדר באמריקה. הוצאת בבל.

סבירסקי, שלמה (2013) "העם דורש שליטה בכספו". תאוריה וביקורת, 41. עמ' 147-163

¹⁰⁵ תומאס ל. פרידמן, (2006) העולם הוא שטוח, העולם הגלובלי – החיים במציאות חדשה, תרגום אינגה מיכאלי, הוצאת אריה ניר

¹⁰⁶ מושג זה נלמד ביחידה "תרבות נעורים וצריכה"

¹⁰⁷ מאמר של Arjun Appadurai

ארג'ון אפדוראי (2013), "נתק ושונות בתרבות העולמית" (1990), בתוך מק'גי, ר' ג'ון, וריצ'רד ל' וורמס (עורכים). תאוריות אנתרופולוגיות: מבוא היסטורי (כרך ב'). הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 863-914

רם, אורי, 2005, הגלובליזציה של ישראל: מק'וורלד בתל אביב, ג'יהאד בירושלים. תל אביב: רסלינג

צפייה בסרט של Al Gore : An Inconvenient Truth : על תהליך התחממות גלובלית איתור סרטון ביוטוב של ריאיון עם אקטיביסטים גלובליים או לחילופין עם אקטיביסט גלובלי. דיון תנועות חברתיות המתנגדות לגלובליזציה הן גם גלובליות	זיהוי דרכי פעולה וחילוץ ערכים של תנועות חברתיות מקומיות וגלובליות טיעון סוגיות מקומיות הופכות להיות גלובליות	תנועה חברתית¹⁰⁹	מהי תנועה חברתית? גישות סוציולוגיות של תנועות חברתיות: -קיפוח יחסי, -גיוס משאבים, -התהליך הפוליטי, -גישת המסגור. -גישת המתח הפסיכולוגי¹⁰⁸ התנאים שבהם תנועה חברתית הופכת לגלובלית	תנועות חברתיות ככוח מניע לשינויים חברתיים גלובליים	סוכני גלובליזציה: תנועות חברתיות גלובליות ושינוי חברתי
חקר מקרה, הגירה בעקבות מלחמת האזרחים בסודאן (מלחמה שנראית לכאורה לוקלית מושפעת מסיבות גלובליות כמו למשל נפט והרצון של תאגידים בינ"ל) דיון על השפעות ההגירה הגלובלית הצגה של נתוני אורך ורוחב על הגירה	ניתוח נתונים סטטיסטיים על הגירה בעולם ניתוח מקרה בוחן להבחנה בין קטגוריות של סוגי מהגרים השוואה: היכרות עם הגדרת אמנת האו"ם לפליטים¹¹⁸ מול ההגדרות של קמפ	הגירה מהגרי עבודה, פליטים, מבקשי מקלט, תיירים וצליינים	תופעת ההגירה בהקשר של גלובליזציה תאוריית המשיכה והדחיפה¹¹⁰ סוגים ומאפיינים של הגירה גלובלית	מהי הגירה? למי קיימות הזכות לתנועה וניידות כמנגנון מרכזי brain gain vs brain drain (בריחת מוחות או מאגר מוחות)	הגירה גלובלית

¹⁰⁸ מקורות על תאוריות על תנועות חברתיות מתוך יחידות הלימוד של האו"ם בשני קורסים:

תנועות חברתיות ומחאה פוליטית

<https://www.openu.ac.il/courses/10454.htm>

¹⁰⁹ חנין, דב. 2007; "גלובליזציה", משרד הביטחון: סדרת האוניברסיטה המשודרת, עמ' 7-15, 52-96.

אקטיביזם חברתי בעידן המדיה החדשים

<https://academic.openu.ac.il/sociology/meprogram/pages/newcourses.aspx>

Naples, N.A and Desai, M (Eds.) 2002 . "Women's activism and globalization: linking local struggles and transnational politics. **Psychology Press**

מאמר על שיתוף פעולה בין עובדות באזור סחר חופשי לבין נשים מהמעמד הבינוני

משגב, חן (2013), "פרוז'קטור על הצר האחורית של ישראל": מחאת האוהלים מנקודת מבט פריפריאלית -עירונית. תאוריה וביקורת (41)97-119 :

¹¹⁰ סרג'ו דלה-פרגולה (2012) "הרהורים על הגירה בישראל: היבטים השוואתיים" בתוך הגירה – כתב עת אקדמי מקוון. כרך ראשון

¹¹⁸ כתבי אמנה, כרך 3, עמוד 5, מספר כתב אמנה : 65. ראו גם אמנת

גלובלית ותמונת מצב סוציו-דמוגרפית. דו"חות SOPEMI ¹²⁰ צפייה בסרטון: סרט ישראלי דוקומנטרי: "אמא חוזרת הביתה" ¹²¹ דיון על רב-תרבותיות בבתי ספר ¹²² דיון: הגירת נשים בחברות טראנס-לאומיות (מי מטפל בילדי המטפלת) ¹²³	ניתוח מאפיינים של היווצרות שכונות מובלעת קוסמופוליטיות של מהגרים (דוגמה, ציינה טאון) ¹¹⁹ ניתוח נתונים: מגדר ומהגרים – השפעת המגדר על חוויית ההגירה ניתוח ספרות מחקר השפעת ההגירה על מדינת המקור (בריתות מוחות) ועל מדינת היעד	שוק תעסוקה גלובלי "אזרחי העולם הגדול" "משפחות בשלט רחוק" רב תרבותיות גלובלי, גלוקלי משפחות טראנס-לאומיות	מהגרי עבודה ¹¹¹ , מבקשי מקלט ופליטים מול הגירה פרופסיונלית, תיירים וצליינים ¹¹² סיבות להגירה והשפעותיה על מדינות המוצא והיעד השלכות ההגירה הגלובלית ¹¹³ בחברה המקומית - בערים הגלובליות ובמרחבים הגלובליים ¹¹⁴	הגירה גלובלית ומובליות חברתית תהליכי הגירה מעצבים ערים ומרחבים גלובליים
--	--	--	--	--

http://www.unhcr.org/il/pub/69017/1951%20Conv_1967%20Prot%20brochure%20heb_f.pdf

¹¹¹ קמפ, א (2002). "ליז לא גרה כאן יותר: על גלובליזציה והגירת עבודה בישראל", נגה: כתב עת פמיניסטי, 41.

קמפ, א, רייכמן, ר. (2008), "המדינה ומהגריה: התפתחויות תאורטיות בסוציולוגיה של הגירת עבודה". בתוך: עובדים זרים, ון ליר והקיבוץ המאוחד, רעננה. ע"מ 25-36.

¹¹² באומן, זיגמונד, (2002), גלובליזציה – ההיבט האנושי, תל אביב: הקיבוץ המאוחד. פרק ראשון.

דו"ח האום עם קטגוריות מהגרים- http://popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=2.79733779.522673546.1505209963-956451346.1505209963

Castles, S. and M. Miller.(1993) **The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World**. New York: Guilford Press, pp. 65-87

¹¹³ לב ארי, ל. (2006) "מי מרוויח ומי מפסיד? מובליות חברתית וקליטה באמצעות הגירה בקרב מהגרים ומהגרות ישראלים בארה"ב". סוגיות חברתיות בישראל, גליון 3.2: 42-3.

¹¹⁴ אלפסי נורית טובי פנסטר (2005) "העיר הלאומית והעיר העולמית: ירושלים ותל אביב בעידן של גלובליזציה", סוציולוגיה ישראלית ו (265.2-293):

¹¹⁹ צדיק, א' (2013). "ישראליות בבריסל - לחיות בבועה ישראלית". הגירה (2), 121-146.

¹²⁰ SOPEMI The Continuous Reporting System on Migration (known under its French acronym, SOPEMI, from Système d'observation permanente des migrations)

was established in 1973 to provide the OECD member countries with a mechanism for the timely sharing of information on international migration, the collection of migration statistics as well as the improvement of their comparability, and to serve the basis for an annual OECD report on international migration.

<https://bluehub.jrc.ec.europa.eu/catalogues/info/dataset/sopemi>

¹²¹ "אמא חוזרת הביתה" (2006) במאית: לימור פנחסוב (זוכה פרס ספיר לסרט הדוקומנטרי)

¹²² עדנה לומסקי-פדר תמר רפופורט לידה גינזבורג מבוא: נראות בהגירה – גוף, מבט, ייצוג. (2010)

רסניק, ג. (2009) "נראות וזהות בבתי ספר רב-תרבותיים בישראל". בתוך: ע. לומסקי-פדר ות. רפופורט (עורכות), נראות בהגירה. הוצאת הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר, ע"מ: 274-302.
ראו דגש על הממד של אי-שוויון דרך החיבור בין הפרטה לרב-תרבותיות בשדה החינוך – אצל יוסי דהאן (2018) צדק חינוכי: הפרטה ומטרות החינוך, ירושלים: הוצאת מכון ון ליר בירושלים.

¹²³ רמניק, ל' וטבשי-קנורין, י' (2012). "זוגיות רב-תרבותית מבפנים: נישואין בין מהגרים מברית המועצות לשעבר לבין ישראלים-צברים". הגירה, 1, 98-127. (מאמר שלא מדבר בדיוק על משפחות טראנס-לאומיות אך כן על משפחות במציאות של הגירה/ עליה)

			- שוק התעסוקה הגלובלי כביטוי לתופעה של "אזורי העולם הגדול" ¹¹⁵הקשר בין הגירה גלובלית ותרבות וחברה במדינות המקור מגדר והגירה¹¹⁶ (מי מהגר, לאן והשפעות) מגדר וגלובליזציה¹¹⁷		
גלובליזציה לאן 2 שעות	בין גלובופוביים (מבקרי גלובליזציה) וגלובופיליים (אוהדי גלובליזציה)¹²⁴ גלובליזציה ולאומיות	השפעת גלובליזציה על צמצום או הגדלת אי השוויון, גלובליזציה כמגבירה את הדמיון התרבותי או מדגישה את השוני "קוסמופוליטיות" – הקשר בין האוניברסלי לפרטיקולרי.	דמיון תרבותי שוני תרבותי קוסמופוליטיות	הערכת תופעת הגלובליזציה טענה : המרשתת מייצרת אפשרויות חדשות לאקטיביזם פוליטי חברתי כלכלי שאלת עמ"ר האם הגלובליזציה מחזקת זהות לאומית?	דיון : השלכות הגלובליזציה על הכלכלה והחברה במדינות השונות כגון : העדפה של קניית מוצרים זולים. הכנת סרטון בקבוצה קטנה : 1. איתור הגלובלי בסביבתם הקרובה כמוקד (לדוגמה צילום רשתות בקניון, תוויות בגדים ברשתות – היכן מיוצרים – מי המייצרים) 2. דיון במשמעויות הערכיות שעולות מתוך המוקד שנבחר (המחיר שמשלמים עובדים, בעלי עסקים קטנים, צרכנים)

¹¹⁵ אמית, ק. בר לב, שי. (2014) כינונה של זהות טרנס-לאומית בקרב עולים מצרפת המועסקים בחברות דוברות צרפתית בישראל. כתב עת הגירה (4.34-52)

¹¹⁶ וולש, ס', ואבוזן יונס, ש' (2013). "מחברת וממשיכה... שומרת על האזון" נשים אתיופיות מצליחות בישראל. חברה ורווחה, ל"ב(ג), 345-317

¹¹⁷ הוכשילד, הארלי וברברה ארנרייך, (2006) האשה הגלובלית. תל-אביב: בבל

¹²⁴ ראו

Globalists versus sceptics - David Held and Anthony McGrew (2000) "The great globalization debate: an introduction" in D. Held and A. McGrew (Eds.) **The Global Transformations Reader**, Polity Press, pp. 1-47.